

Corneliu LEU

**...ACEASTĂ VIAȚA
SENTIMENTALĂ**

roman

Editura Realitatea

2011

ISBN(e): 978-973-9050-60-9

Coperta: Tudor Leu

Tehnoredactare computerizatã: Veronica Ionescu

-

Cuprins

1939 - TOTUL E POSIBIL.....	5
1945 - DESPĂRȚIREA DE MIHAI.....	47
1946 - LUMEA PARALELĂ.....	125
EPILOG.....	229

PARTEA ÎNTÎI

1939 - TOTUL E POSIBIL

1

În anul 1939, Constant Hagiu împlinea optsprezece ani. Era un tânăr plăcut, suplu, cu ținută demnă, lipsită de timiditate dar și de obrăznicie. Părea prea sigur de el pentru vârsta pe care o avea și, spre mândria unchiului său, putea duce cu intelectualii orașului discuții ca de la egal la egal.

Unchiul avea impresia că această siguranță de sine se datora și faptului că doamnele, soțiile intelectualilor, nu aveau cum să nu dea atenție acestui tânăr care se deosebea destul de mult de toți liceenii veniți în vacanță. Nu aveau cum să nu-l remarce în amorțeala orașelului prăfuit. Iar de când fusese înăbușit scandalul din casa judecătorului de pace, de când, așa cum a aflat imediat întreg orașul, doamna judecător a sărit să apere — cu pieptul ei ispititor — viața tânărului amenințată de pistolul judeului gelos, interesul opiniei publice pentru Constant Hagiu crescuse deosebit de mult. Și nu era decât un licean care-și petrecea vacanța dintre penultima și ultima clasă.

Departate de gândul de a-l muștra, unchiul Pantelimon trăia o ascunsă bucurie. Vedeau că preceptele lui prind viață. Nepotul în care-și pusese toate speranțele și căruia-i erau dedicate toate cercetările sau, poate, chiar studiile sale despre modul cum trebuie să parvii în viață, își făcea o intrare promițătoare pe arena maturității. O intrare de om stăpân pe sine, care nu va da înapoi.

Iar când l-a văzut „pe centrul” orașului, cât de sobru și de distant știa să se poarte, cum îi domina pe cei de aceeași vârstă, punându-i să-i facă diverse servicii, când l-a văzut cu câtă distincție știa să salute doamnele din lumea bună, păstrând în gest o plăcută impertinență, când l-a văzut cu câtă siguranță de sine a știut s-o privească, la prima întâlnire după scandal, pe soția judecătorului, unchiul a simțit nevoia să se mustre deoarece, oricâte eforturi făcuse, nu acordase toată atenția unui asemenea exemplar. Exemplar. Într-adevăr, de rasă.

Și-a scos atunci din garderob haina de postav vișiniu pe care o avea încă de pe când era la modă Charlestonul și s-a dus cu Constant la un croitor din piață.

— Ajustată, o să iasă foarte șic pentru un domn tânăr, ca dumnealui, a spus croitorul iscodindu-l pe deasupra ochelarilor legați cu ață, pe junele din fața sa.

Avea dreptate să-l privească atât de curios. Era doar nepotul unui om bizar ca invalidul și, cu toate că de-abia începuseră să-i crească aripile, el dovedise celor din jur că nu avea de gând să rămână mai prejos.

— Da, așa o să fie foarte bine, spuse unchiul în timp ce ieșeau din atelierul cu ușă îngustă.

Și, atent la curiozitatea orașenilor, își luă nepotul de braț ocolind ou el piața, ca să nu se vadă că ieșiseră de la un croitor de mâna a treia.

— O să fie foarte bine, foarte bine... repetă el mult timp după aceea. Și deodată, vinovat: Constant, tu nu trebuie să te simți prost pentru că n-ai un ban de cheltuială; în viață se răzbate greu.

— Dar nici nu mă simt, unchiule.

Constant părea sincer mirat. Se scuza, parcă.

— Constant, continuă unchiul cu același ton vinovat, vrând să-i arate că nu ținea seamă de răspunsul lui amabil, eu știu că ai printre prietenii tăi băieți din familii bogate, băieți care cheltuiesc. Știu; și eu mă învârtesc printre niște oameni care nu trăiesc doar dintr-o pensie, ca mine...

— Unchiule, dar...

— Lasă-mă, te rog; de multă vreme voiam să lămurim și treaba asta; la vârsta ta poate că nu-ți dai seama cum stau lucrurile... Îl luă de braț salutând grav în dreapta și-n stânga, mai înțepat ca de obicei, ca și cum i-ar fi fost teamă ca trecătorii să nu priceapă conținutul discuției lor. Și, conducându-l pe nepot spre trotuarul mai puțin circulat, continuă: Aș fi foarte mulțumit, pentru tine, nu pentru mine, dacă ți-ai da seama că pregătirea pentru viață pe care ți-am făcut-o eu valorează tot atât de mult cât o avere în bani lichizi lăsată fiului său de A. Papatanasiu-succesor. De ce spun că aș fi mulțumit pentru tine mai mult decât pentru mine?... Pentru că, dacă tu într-adevăr îți dai seama, înseamnă că știi să te folosești de armele cu care te-am înzestrat. Deci, nu trebuie să te simți prost în fața prietenilor care au bani...

Nepotul îl asculta atent. Intuia o deosebită afecțiune în tot ceea ce bătrânul făcea pentru el. Era poate vorba de speranțele egoiste pe care acum unchiul și le transfera. Dar nu-l interesa asta; dorea să-i răspundă la fel. Își saluta cu gesturi neatente prietenii de-o vârstă care începuseră să se plimbe pe centrul orașului. La oameni mai importanți, avea grijă ca salutul său să nu dureze mai mult decât al unchiului în așa fel încât, atunci când vorba lui răspicată începea să se audă din nou, el să și fie atent, să o aștepte.

Și, doar mai târziu când, oprindu-se lângă lanțurile care încadrau piațeta centrului, unchiul îi mai pomeni o dată de colegii săi care au bani, el spuse cu același ton de scuză sinceră:

— Unchiule, dar eu nu simt deloc această diferență; ei îmi fac toate poftele, se întrec să mi le facă. Eu, cum să-ți spun... sunt idolul lor.

— Ești?!...

Modul naiv și sigur cu care fusese făcută o afirmație atât de îndrăzneată îl impresionează pe unchi:

— ...Constant, bravo, Constant, să fii întotdeauna sigur pe tine; numai așa vei putea să răzbați. Așa, da. Ești idolul lor; și să fii convins că ești idolul lor! Tu să fii convins, în primul rând!

— Și să nu renunț pentru nimic în lume la ceea ce mi-am pus în cap.

— Exact, Constant!

Nu putea să existe satisfacție mai mare decât cea exprimată în acest „exact”. Unchiul își dădea seama că nu vorbise în zadar, iar nepotul fusese atât de prompt încât îl convinsese de asta amintindu-i propriile lui vorbe, propriile lui sfaturi.

— Ai un învățăcel de nădejde, unchiule, nu?

— Am!

— Ești convins că n-o să te facă de rușine.

— Sunt!

— Și că o să-și vândă cit mai scump calitățile...

Unchiul îl privi, îl cercetă, chibzui! Îl mișca, îl emoționa constatarea faptului că sfaturile lui deveneau la nepot convingeri. Totuși, cu atenția unui maestru care rectifică, preciză:

— Da, dar nu numai față de femei să-ți fructifici calitățile, ci față de întreaga societate! Ți-am spus, prin femei se pot face multe lucruri, dar nu toate.

Nepotul zâmbi. Zâmbetul său plăcut, simpatic, îi deschidea și mai mult fața tânără, trăsăturile de băiat drăguț care devine bărbat interesant:

— Unchiule, e numai o latură; nu e vina mea dacă în vara asta s-a făcut remarcată mai mult!

În loc de răspuns, unchiul îi dădu un ghiont. Un ghiont cam stângaci, din pricină că nu era obișnuit cu asemenea gesturi familiare. Apoi îl privi:

— Constant, ție nu ți-e deloc rușine când o saluți pe nevasta judecătorului?

— Nu.

— Bine, dar nu te gândești și la el? El e un bărbat în toată firea...

— Atunci ar trebui să-i fie lui rușine, conchise grav și vanitos Constant.

Unchiul vru să-i mai spună ceva, tot ajunseseră la intimități. Dar deodată făcu un gest, poate ca al judeului atunci când spunea „instanța luminată”:

— Bravo, Constant, ești un exemplar de rasă! Ești sigur pe tine, și ăsta-i esențialul. Ai să-i domini, ai să-i domini!... Acum du-te. Văd că s-au strâns prietenii tăi.

Și, ocolind statuia eroilor, care avea menirea de a le aminti concetățenilor poate și de jertfa lui, invalidul porni cu pași triumfători spre mesele scoase pe trotuar de Vanghele, se așează la una dintre ele și comandă obișnuita „muzicuță”. Nu mai trăise o asemenea bucurie, poate din vremea în care mai credea că el însuși va ajunge să răzbată în viață.

Orășelul își începea mărunta fierbere de seară. Adolescenții se plimbau grupuri-grupuri; în parc, fanfara regimentului de artilerie-călăreață cânta valsuri; burlacii sau cei de mult căsătoriți stăteau la mesele scoase pe trotuar de cafegii; tinerele perechi așteptau ca liliachiul cerului să devină într-adevăr vesperal pentru a-și etala tandrețea la promenadă.

Era o seară duioasă de pace a verii lui 1939.

2

Caietul pe care Constant îl găsi alături de haina vișinie, ca o completare la cadoul pentru ziua lui, era înțesat de la un capăt la altul cu scrisul unchiului Pantelimon. Cunoscutul lui scris, prețios, cu unele trăsături ferme, iar altele înflorate, dovedind încântare și imaginație.

Rândurile erau înșirate des, ordonat, făcându-te parcă să simți meticulozitatea cu care fuseseră dezvoltate logic ideile. Din când în când, câte un spațiu alb, lăsat cu zgârcenie, marca trecerea de la un aforism la altul. Aceasta, pe toate paginile, în afară de prima, care nu cuprindea decât următoarele rînduri, în chip de moto sau de justificare:

— Omul este o ființă slabă, dotată limitat. De obicei, logica, singura calitate care îi stă la dispoziție, este resorbită de egoism și se transformă într-o monstruoasă scuză. Singurul

adevăr care rămâne în picioare este că învinge cel care știe să-și ascundă mai bine slăbiciunile. Deci... Și apoi, de la pagina a doua, începeau aforismele: — Viața-i o luptă. Ezitățile sunt cel mai mare pericol. Nu chibzui. Mergi înainte cu pași siguri. Va valora mai mult răsunetul pașilor tăi siguri decât niște mișcări încete care sunt urmarea unor tatonări îndelungate.

— Nu trebuie să existe pentru tine imposibilul. Tot ce spun alții că nu pot să facă, tu promite. Dar promite cu convingere. Vei începe să culegi roadele și să fii lăudat, încă înainte de a reuși în ceea ce ai promis.

— Cel mai cinic lucru este să-ți pară rău vreo clipă că ești cinic. Înseamnă să întorci cinismul împotriva propriei tale persoane, să uiți că celălalt se poate folosi de clipa când ție îți pare rău.

— Numai arătându-te dezinteresat în tot ceea ce faci, poți să-ți vezi nestingherit de interese.

— Speculează-ți meritele. Omul nu are multe. Izbândește acela care găsește mai multe ocazii să și le afișeze.

— Nu uita că niciodată altul nu trebuie să aibă mai multă dreptate decât tine.

— Dragostea este cel mai curat sentiment. În numele ei omul poate să-și permită toate murdăriile?.

— Spun unii să te controlezi; fleacuri!... Pentru tensiunea în care am ajuns să trăim, fleacuri!... Controlează-i veșnic pe cei din jur, acuză-i mereu că nu se controlează; astfel ei nu vor mai avea timp să te studieze pe tine și vei crea impresia că posezi un desăvârșit autocontrol.

— Nu există decât un singur mod de-a fi folositor: creând această impresie. Nimeni nu va fi dispus să recunoască lucrul acesta dacă tu nu-i vei atrage atenția cu perseverență.

— Dacă ai cât de cât încredere în tine și ești sigur că nu luneci pe panta ridicolului, convinge-te mai întâi tu însuși că ceea ce faci e foarte important. Astfel, îți va fi mai ușor să-i convingi pe alții.

— Bagă de seamă: rușinea, mila, scrupulul, cinstea, dreptatea nu sunt sentimente, ci greșeli care se plătesc. Omul se poate lăuda cu alte atribute pozitive care, într-adevăr, îi pot sluji și-l pot înălța: conștiințiozitatea, fermitatea, curajul. Nu te încărca decât cu atribute care să-i oblige pe oameni să te simtă dominându-i. De celelalte, dacă te consideri atât de perfect în arta lui Machiavelli, poți cel mult să faci caz.

— Când ceri ceva, creează impresia că e un nimic; în schimb când ți se cere un nimic, convinge-i pe oameni că ai făcut cel mai mare sacrificiu.

— Nu este de ajuns să fii sigur că poți convinge ușor orice om. Succesul e asigurat de-abia

atunci când orice om e sigur că tu ești foarte greu de convins și se teme să te contrazică.

— Bagă de seamă: Bellona, divinitatea asiatică, a fost numită de romani Magna Mater, acordându-i-se puteri deosebit de mari față de ceilalți zei. Preoții ei erau miluiți cu darul prezicerii. Ei trebuiau să-i smulgă zeiței secretele viitorului. Pentru asta, însă, trebuiau să fie mai tari decât ea și să reziste tentației prin care ea îi moleșea și-i adormea. Mulți oameni îi cunoșteau slăbiciunea și încercau să-i smulgă secretele. Dar mrejele ei îi legau. Preoții se castrau. Zeița nu-i mai interesa ca femeie și astfel câștigau mai mult decât cei care se perpeleau și plângeau după ea.

— Să nu uiți nimic și să nu lași impresia că ai putea uita sau ți-ar putea scăpa ceva. Astfel, oamenii care, în tot ceea ce făptuiesc au un mare aliat în timpul care trece, alege și șterge, vor simți veșnic pumnalul memoriei tale înfipt între ei. Unii vor încerca să te câștige ca să uiți, alții vor încerca să te câștige ca să-ți amintești, iar tu vei fi veșnic solicitat, veșnic căutat, le vei fi, astfel, veșnic superior.

— Să te arăți neîncrezător față de tot ce fac cei mai slabi, și să pari primul aliat la ceea ce fac cei mai tari. Să știi că niciodată nu triumfă adevărul în sine, ci adevărul celor tari. Când, câștigându-i, tu ajungi pe picior de egalitate cu cei mari tari, poți să-ți permiți să le ceri explicații. Dar nu pentru multă vreme. Explicațiile pe care le ceri ca egal nu trebuie să fie decât scurta antecameră la neîncrederea pe care le-o vei arăta devenindu-le superior. Câtă vreme vei fi neobosit în aplicarea acestei tactici, ascendența ta va fi asigurată. Dar, să te ferească Dumnezeu să obosești într-o zi; totul se va petrece de-o mie de ori mai repede în sens invers.

- Dacă numai ai avut senzația c-ai obosit, dacă a fost vorba doar de-o clătinare de-o clipă, ai timp să revii. Dar bagă de seamă: pierzania sigură te va paște când îți vei face scrupule asupra modului în care trebuie să revii lângă cei pe care, depășindu-i, i-ai disprețuit. Nu!... Coboară de-a-ndăratelea o treaptă, restabilește-ți echilibrul și continuă să întrebuințezi aceleași metode. Oamenii vor fi cu atât mai surprinși, cu cât vor fi fost mai siguri că ți-au tăiat pofta de-a-i depăși.

— Deviza să-ți fie: «prin orice mijloc». Viața îți oferă mii de posibilități. Important este să te impui în toate, să te afirmi în toate, să cauți tu orice ocazie de a te afirma. Atunci, oamenii vor fi covârșiți de cantitatea aparițiilor tale triumfătoare și nu vor mai avea timp să aprecieze calitatea lor. Nu pierde nici o ocazie. Nu o cântări, nu considera că-i prea mică pentru nivelul tău. Dacă o lași tu, o apucă altul; și un pas cât de mic al altuia, este, în orice caz, o scădere a ta...”

3

Acesta era unchiul și nașul lui Constant. Umpluse mai bine de-o sută de pagini și, după culorile cernelurilor, după vechimea lor, era evident că își pierduse ani buni meditănd și scriind.

Constant era radios, încântat. Dimineața splendidă a lui întâi septembrie, tinerețea lui încrezătoare, dovada evidentă a grijii pe care i-o purta un om în care poți avea nădejde, și încă ar fi fost destule motive pentru optimismul său. Darămite atunci când, pe deasupra tuturor acestora, mai trăiești și acea încântătoare certitudine că ești posesorul unui lucru nou, deplin, care pare cu atât mai concret cu cât nu poate fi materializat, care plutește-n tine și-n mijlocul căruia plutești, te cuprinde din toate părțile tocmai atunci când crezi că-l poți cuprinde tu, și-ți invadează conștiința spunându-ți: ai optsprezece ani; optsprezece ani!...

Sări din pat cu mișcarea cu care ar fi sărit să ia în primire cărmele lumii. Își așeză cu grijă noul dar, caietul unchiului, în legătura de cărți pe care avea să le ia cu el la internat și se apropie de fereastra cu cercevele vechi, scorojite, care înrămau peisajul la fel de învechit al mahalalei. Casa unchiului era singura clădire cu etaj din această latură a orașului. Era îngustă și înaltă de parcă ar fi fost numai o felie dintr-o casă. Lemnăria ei veche arăta reparată pe ici, pe colo de o mână care nu dovedise prea mare meșteșug. Fusese pesemne construită în scopul de-a fi prăvălie de mahala, cu dugheana jos și locuința negustorului deasupra. Unchiul însă o transformase, aranjându-și la parter ceea ce numea el camera de lucru, o încăpere mare cu rafturi ticsite de cărți, cu o masă gemând sub teancuri de hârtii, cu o altă masă curată, complet deosebită de cealaltă, la care Pantelimon Hagiul lucra când îi dădea vreun negustor să-i pună

la punct registrele, și o a treia masă pe care se aflau desfăcute tot felul de ceasornice vechi, cu combinarea viscerelor cărora unchiul își umplea o bună parte din vreme. Sus, trei cămăruțe mititele se aflau înșirate pe un coridor, la capătul căruia o ușă dădea în balconul cu balustradă de fier. În după-amiezile călduroase, la ora cinci, cu punctualitatea unui orologiu de catedrală, Pantelimon Hagiu lua loc în jilțul vechi de pe balcon și se afunda în lectura unei cărți.

Fereastra camerei în care Constant își petrecuse de la moartea mamei toate vacanțele avea și ea urmele unei neîndemnatice reparații. Două bucăți de scândură întăreau colțurile ramei și astfel peisajul se ciuntea, apărând într-un cadru hexagonal. Băiatul deschise larg ferestrele parcă vrînd să scape de această obsesie. În cameră, aerul nu se schimbă prea mult. Începutul lui septembrie continua toropeala și zăduful verii. Un vînt de-abia simțit îi mîngîie fața aducând mirosul dulceag de tizic al cuptoarelor periferiei. Asta era fereastra lui: cadra tristului decor al mahalalei, cu case pipernicite, cu ogrăzi goale, cu salcâmi prăfuiți. Străzile coteau nesigure, acoperișurile moțăiau îmbătrânite sub mușchi și licheni, linia ferată se întindea ca o centură între oraș și câmpurile peticite, balta strălucea negru-verzui înghițind culorile nămolului și păpurișului.

Trist peisaj. Cu atât mai trist cu cât, ori de câte ori, în planurile lui temerare, tânărul simțea nevoia să ia în piept lumea întreagă și să-i spună, ca și Rastignac, *“între noi doi acum”* trebuia să aibă dinainte, în locul panoramei mărețe a Parisului, imaginea amorfă a unei margini de târg dobrogean.

Și totuși, Constant nu dezarma. Dimpotrivă. Își spunea cu satisfacție că are cu patru ani mai puțin decât personajul lui Balzac și este de pe acum mult mai bine pregătit. Sfidarea, dacă nu-l interesa s-o arunce nici măcar caselor mai simandicoase din centrul orașelului, el o arunca mult mai departe, peste azurul vibrant al orizontului, către întreaga omenire. Și, cu surâsul său care se învățase să fie politicos fără a renunța nici la orgoliu nici la demnitate, încrezător, tînărul se întoarse spre camera sa.

Oricît de necorespunzător ar fi fost peisajul față de aspirațiile sale, camera îl compensa. Îl compensa tocmai prin austeritatea ei. În primul rând, pentru că toți oamenii iluștri, în biografiile cărora Constant căutase exemple demne de urmat, își făuriseră visurile în camere modeste, chiar sărăcăcioase; în al doilea rând, pentru că atîta vreme cât era la școală, trăind ritmicitatea depersonalizantă a vieții de internat, de-abia aștepta să se întoarcă aici. Camera îl făcea parcă să fie mai el însuși. Îi dădea independență și personalitate. Patul ei înalt, învechit, șifonierul cu oglinda mare. spartă de cine știe când, masa cu picioarele curbate

într-o formă caraghioasă, care parcă se pleca supusă în fața lui, învingătorul, tabloul cu femeia sedusă de lebădă, pedestalul coșcovit pe care se afla un Napoleon ieftin de bâlci, până și farfuria smălțuită a abajurului străvechi, erau decorul drag al gândurilor lui temerare, erau tovarășii între care el se visase pe rând inventator sau om de stat, filosof, comandant de oști, descoperitor de noi pământuri sau mare curtezan.

Era camera în care făcuse cunoștință cu eroii lui preferați, născuți de-aceeași epocă trecută și trăind încă prin aceleași aspirații prezente: Rastignac și Julien Sorel. Aici citise cele o sută douăzeci și șapte de cărți (adevărate și neadevărate) despre Napoleon, pe care reușise să le strângă unchiul în biblioteca sa și tot aici construisese teribilul său aparat de radio, iar mai târziu, mașina pneumatică.

4

Cu două veri în urmă, când împlinea șaisprezece ani, Constant îi făcuse unchiului o deosebită surpriză: îi așezase în cameră un aparat de radio construit în întregime de el — de la delicatele bobine și până la cutia de lemn lustruit, fasonată cu eleganță. Era în construcția aparatului aceluia o îndemânare deosebită de tâmplar, electrician și radiofonist, aparatul nefiind doar simpla execuție a unei scheme ci având ingenioase rezolvări în înlocuirea pieselor și materialelor care se cereau.

Era o bijuterie și, în același timp, o dovadă de pricepere matură, de seriozitate. Mai ales această seriozitate îl încântă pe unchi, atunci când pricepu pentru ce renunțase Constant la joaca vacanței.

Nepotul avea stofă. Categorie lucrărilor. Se vedea după satisfacția cu care-și privea, mai degrabă cu certitudine decât cu mândrie, neprețuitul cadou, rodul nu al valorii unei munci oarecare investite — ci prima concretizare a ingeniozității lui, a priceperii lui, a forței lui de-a realiza ceva. Era în această seriozitate, în această lipsă de ostentație cu care-și mângâia opera, ceva din liniștea oamenilor siguri pe ei, siguri pe ceea ce pot să facă. Pantelimon Hagiu îl cerceta cu coada ochiului: Nu, nu era dintre aceia care se minunează ei înșiși de ce-au făcut. Era doar mulțumit, trăia mulțumirea omului sigur pe el. Și asta împrumuta feței lui tinere

transparența unei depline seriozități, pe care unchiul nu avea cum să n-o remarce și cum să n-o prețuiască. Era încântat. Arăta și impresionat, și intimidat, și mulțumit. Atâtea sentimente bune la un loc nu mai oglindise niciodată chipul lui de țap bătrîn.

Dar, ciudat lucru, reacția îi fu cu totul neașteptată: mîngâie cam neatent creștetul băiatului, apoi căpătă o mină gravă, atentă. Îngrijorată. Și rosti ca pentru sine:

— Da, e de datoria mea să te previn. Ești destul de mare ca să poți înțelege... E de datoria mea să te previn.

— În legătură cu ce, unchiule?...

— O să te mire, dar n-am să-ți vorbesc despre ce lucru frumos ai făcut, am să-ți vorbesc despre pericolul pe care-l poartă-n el.

Privirea nepotului exprimă pesemne dezamăgire, sau derută. El se văzu nevoit să precizeze:

— Da, da; trebuie să te previn tocmai pentru că sunt omul care ține cel mai mult la tine. De lăudat, te-ar fi lăudat oricine.

— Merge aparatul de radio, ascuți la el orice post vrei?

În glasul adolescentului răsuna jignirea.

— Merge!... Categorie. Crezi că am vreo îndoială în privința asta?

— Și e util?

— E foarte util, ți-am spus: n-aș vrea să mă înțelegi greșit.

Dar chipul lui Constant, încă imberb, încă păstrând transparența vârstei fragede, îl arăta, clar, că-nțelegea greșit; că-nțelegea un singur lucru, că-nțelegea exact ceea ce era de înțeles și că, pe măsură ce înțelegea mai bine și mai strict, devenea mai contrariat.

Se îndreptă cu mișcări nervoase spre aparatul de radio. Șterse o urmă de praf pe care numai el o intuia pe cutia atât de mult migălită și lustruită de mâinile lui, apoi, brusc, schimbă postul:

— Pofțim, acum e Londra!

Unchiul nu pricepu ce voia, dar de teamă să nu-l jignească mai mult, se făcu a asculta foarte interesat: era un buletin de știri. Asculta rezonanțele cuvintelor străine și, în sinea lui, se întreba dacă nu cumva greșise, dacă nu cumva fusese nepăsător față de susceptibilitățile băiatului. N-avu însă timp să-și răspundă; o nouă mișcare și:

— Pofțim! ăsta-i Algerul. Concertul acesta e transmis din Alger, de pe coasta Mediteranei.

Și, încă o mișcare:

— Acum am trecut Mediterana, am sărit peste Baleare. Suntem la Barcelona. Auzi limba lui Cervantes?

Apoi, ca niște sărituri bruște și sigure, sau ca loviturile precise ale unei arme care nu face pauză decât atât timp cât îi trebuie ca să se încarce:

— Istanbul — am ajuns la Sfânta Sofia; Berlinul — aclamațiile sunt pentru Hitler; Szolnók, Zagreb, Viena, Monte-Carlo, Turnul Eiffel...

Fața lui smeadă, subțiată, vanitoasă începuse să se lumineze; tremura deasupra ei flacăra unei satisfacții triumfătoare. Și acest triumf nu mai lăsa decât pe jumătate expresia adolescentă.

— Dacă trecem pe scurte pot să-ți prind America, Asia, Australia, Noua Zeelandă... Toate, unchiule. Întreg mapamondul l-am adus aici, în casă, cu acest aparat construit de mine... Îl privi o clipă, cercetător, pătrunzător și continuă dintr-o răsuflare: Da, să nu crezi cumva că sunt vreun naiv. Să nu crezi că n-am văzut Philippsuri sau Blaupunkturi din acelea enorme pe care le cumperi, le aduci în casă și te servești de zece ori mai bine decât ăsta. Să nu crezi că, acum, gata, mă consider mare inventator sau mare constructor. Dar când manevrez butoanele aparatului ăstuia, e cu totul altceva decât dacă aș manevra butoanele unuia cumpărat de gata. ăsta e făcut de mine: spiră cu spiră și montat de mine șurub cu șurub. Eu m-am chinuit și am găsit cu ce să înlocuiesc ferocartul și eu m-am chinuit să găsesc o soluție de-a face plăcuțele transformatorilor în așa fel încât să fie identice cu cele scuipate de mașinile automate... Deci, am voie să consider că eu am prins și am atras în această cameră semnalele Londrei, ale Parisului, ale Vienei. Ascultă ce recepție bună și ce selectivitate are!

Vorbele acestea parcă-l ambiționară mai mult pe unchi. Spuse, cu o îndârjire aproape fanatică:

— Ești un copil deosebit. Și tocmai de asta sunt și mai dator să nu te las să te pierzi... Oamenii sunt porci, înțelegi, Constant?!...

— Am greșit cu ceva?... Întrebă adolescentul ritos, răutăcios chiar.

— Tu?... Cum o să greșești tu? Tu ești chiar mai perfect decât te-am dorit eu, Constant, și să știi că aspirațiile mele în legătură cu tine nu sunt mici...

— Atunci?!... Întrebarea lui Constant avu mai degrabă rezonanța unei mahniri: „spune-mi cu ce sunt în culpă și voi înțelege... Ce vină-mi găsești?...

— Vină?... Cum poate fi vorba de vină?! Chipul unchiului căpătă un aer de misterioasă tristețe... Nu tu, Constant: ei sunt vinovați față de tine!

— Care ei?

— Ei!... Oamenii, lumea asta!... Întreaga omenire este vinovată față de tine. Întreaga omenire cu aranjamentele ei, cu orânduirea ei, cu imposibilitatea ei de-a te accepta doar ca om capabil și atâta tot.

Băiatul ridică din umeri:

— Și atunci, de ce-mi spui mie?

— Pentru că, oricât ar fi de vinovată, dragă Constant, omenirea nu va avea niciodată chef să-și recunoască vina. Ea crede că așa-i normal... - Făcu o pauză, apoi răsufală mulțumit ca și cum ar fi constatat că ajunsese unde trebuia: Asta-i!... N-o va recunoaște, trebuie să-ți întore bine în cap, Constant. Nimeni nu-ți va recunoaște de bunăvoie calitățile. Ți le va recunoaște numai de frică, numai dacă te va simți mai tare. Învinge doar acel om — să știi bine asta — doar acel om care, pe lângă calități, are și forța de a și le impune. Asta-i viața: jumătate din timp va trebui să lupți ca să-ți perfecționezi calitățile, dar cealaltă jumătate — chiar dacă vei avea impresia c-o pierzi, trebuie s-o pierzi spre a învăța cum să-ți impui aceste calități. Trebuie să-i obligi să te recunoască. Constant; despre asta vreau să vorbim.

Băiatul nu mai era neliniștit. Dar îl crispa contrarierea. Acum devenise curios. Aștepta ca unchiul să se explice. Și unchiul asta voia:

— Constant, începu el, vezi, de fapt, viața ar trebui să fie făcută așa cum o crezi sau cum o vrei tu: să poată fiecare să facă ce are de făcut și să-și primească răsplata, cinstea, gloria în funcție de asta... Așa ar trebui, ăsta ar fi idealul... Înțelegi ce vreau să spun, Constant?

— Înțeleg. Înțeleg tot. Vrei să spui că ceea ce am făcut eu nu are valoare; că, pe lume, există alte lucruri de valoare, rosti băiatul mai degrabă disprețuitor decât dezamăgit.

— Are valoare! strigă unchiul ca să-și acopere teama că l-ar îndurera prea mult. Și continuă cu un ton nefiresc de ridicat. Are valoare, Constant, dar eu vreau să te învăț cum să smulgi această valoare, Constant; pentru că valoarea oricărui lucru făcut de noi trebuie smulsă, Constant... Să nu crezi că oamenii sunt atât de dispuși să ți-o acorde sau să ți-o recunoască. Stai jos, te rog; stai jos și ascultă-mă.

Constant se așeză; indiferent, cu acea indiferență care dovedea că, el, de multă vreme e convins că face un lucru temeinic și că ascultă numai din respect pentru unchiul său, din respect pentru omul ăsta rău, înrăit, care, lui, îi vrea binele.

Unchiul simți aceasta. Glasul său, oarecum strigat, prevenind însă teama de-a nu fi înțeles, se transformă. Deveni mai temperat, dar dur, răutăcios, ca al omului care n-are chef

să glumească, nu poate face asta pentru că e convins că are de spus ceva foarte serios și foarte grav.

— Constant, rosti el ca și cum ar fi luat o hotărâre, iată, am să încerc să fiu cât se poate de scurt. Ce vreau să-ți spun este numai că... să nu iei viața ușor, Constant. Ai multe calități. Una singură îți mai trebuie: să poți înțelege viața. Asta este o calitate pe care o capeți cu timpul. Eu vreau să te ajut s-o capeți cât mai repede... I-ai văzut pe negustori cum își vând marfa, nu?... Aceeași marfă, unul știe s-o vândă mai bine, altul mai prost. Câștigă cel care știe s-o vândă mai bine. Nu e de-ajuns să ai marfă, Constant. Trebuie să înveți să o și vinzi. I-ai văzut pe țărani? Muncesc de le ies ochii și apoi vin la obor!... De ce?! Pentru că la obor se mai pot tocmi, pot să vadă care-i valoarea, pe când în sat îi prostește oricine și le ia munca pe nimica!... Și gândește-te că fac asta de sute de ani. S-au convins de sute de ani că numai așa pot să câștige ceva în plus. Le-a intrat asta în reflex, ca albinelor!... Pentru că asta-i lumea!... Nu e de-ajuns să ai realizări. Trebuie să depui un efort în plus pentru a le pune în valoare, pentru ca să le vinzi așa cum trebuie.

— Și acel efort nu e mai bine să-l întrebuințezi ca să mai realizezi încă ceva?...

— Nu! Categorie nu, strigă unchiul... Constant, tocmai de asta vreau eu să te feresc. Sunt mulți oameni care gândesc astfel și pierd. În viață, trebuie să accepți să pierzi timpul despre care îți vorbesc eu, și atunci nu vei pierde lucruri mai importante. Altfel, te vor fura toți. Așa e făcută lumea noastră: trebuie să avem timp nu numai pentru ceea ce facem, trebuie să avem timp și ca să păzim ceea ce facem, ca să nu ne lăsăm furați; și trebuie să avem timp și pentru ca să-i încălecăm noi pe alții. Pentru că principiul este clar: n-o faci tu, o fac alții și ieși tu în pierdere.

Nepotul nu spuse nimic. Făcu un gest ca și cum ar fi vrut să-și ia aparatul să-l ducă de-acolo:

— Ce vrei să faci?

— Să-l iau, să-l păzesc.

— Constant!...

— Păi da, înseamnă că trebuie să mă feresc și de dumneata.

Unchiul nu se simți jignit. Dimpotrivă:

— Dacă ai înțelege asta, aș fi fericit, chit că tu m-ai disprețui. Prefer să te ferești și de mine, decât să nu te ferești de nimeni. Eu am grijă de tine din egoism. Ești singura ființă pe lumea asta cu care trebuie să fiu bun.

Băiatul zâmbi.

— Nu zâmbi, Constant, îi spuse unchiul. Lumea, lumea noastră de azi este făcută în așa fel încât numai jumătate de timp îți poți petrece cu ceea ce faci, cu ceea ce realizezi tu. Cealaltă jumătate de timp trebuie să ți-o consumi ca să-ți vinzi la un preț cât mai scump ceea ce ai realizat. Nu de altceva, dar mulți, tot mai mulți vor să-ți smulgă la un preț cât mai ieftin...

— Și dacă nu le dau?

— Nu să nu le dai, Constant. Nu e de-ajuns. Trebuie să înveți să smulgi tu! Uite, sunt oameni care nu realizează mai nimic, dar știu să se poarte, știu să-nvârtească lucrurile și ajung să te stăpânească; da, să te stăpânească pe tine, care ai calități deosebite.

— Și dumneata?... Dumneata de ce n-ai făcut așa, dacă mă-nveți pe mine?...

— Eu am învățat toate astea, din păcate, cam târziu. Pe tine vreau să te fac să le știi de pe acuma: viața e o luptă și trebuie să știi să te lupți. Te vei lupta tot timpul, ascultă-mă pe mine. Singurul secret este să nu te îngrozești niciodată de cât timp pierzi cu asta. Învață să-i domini pe oameni, să ți-i supui, apoi învață să ți-i păstrezi supuși, adică să-ți păstrezi situația pe care ai câștigat-o. Cum nu vei fi atent, cum ți-o va fura cineva.

Era pătimaș bătrânul. O patimă sinceră, aproape rugătoare. Fruntea mare și urâtă i se înroșise. O vână îi pulsa lângă cicatricea aceea hidoasă. Băiatului i se făcu milă de el tocmai pentru că-i simțea sinceritatea și dragostea. Îl muiau sinceritatea și dragostea acestui bătrn mizantrop, cu trăsături rele; căldura lui, care venea dintr-o disperare rea, încăpățânată, covârșea mai mult decât dacă ar fi izvorât din sentimentele blânde ale unei mame bune. Căută să rostească o vorbă încurajatoare. Și, cu generozitatea caracteristică vârstei, nu dădu înapoi de la a spune:

— Bine. unchiule, dacă e vorba de-o jumătate din timpul meu, accept. Nu mai mult, însă. Cealaltă jumătate o voi folosi ca să inventez, ca să lucrez, ca să realizez într-adevăr ceva.

— Trebuie să-nveți să te aperi, Constant, lumea te obligă la asta. Vai celor ce nu știu să se apere și nu au toate armele pregătite, spuse unchiul mai moale, pentru ca, deodată, să ridice iarăși tonul: Să știi bine — nu poți spune ce dorești sau ce crezi, atunci când vrei; nu poți face în orice moment ce vrei. Trebuie să studiezi viața, să vezi ce vrea ea, să te pui de acord cu ce vor cei mai puternici, până-i învingi și pe ăștia, și tot așa. E o tactică întregă pe care trebuie să o înveți și să o posezi mereu. Nu e deloc ușor, bineînțeles. E un sacrificiu imens. Cum îți spuneam: cam o jumătate de viață. Dar numai oamenii care pot face acest sacrificiu înving. Pază, spionaj, armată, crezi că toate aceste instituții nu sunt destul de

costisitoare pentru un stat, crezi că nu s-ar putea face altceva cu banii ăștia?! Și, cu toate acestea, fiecare țară face asemenea sacrificii pentru că și-a dat seama cât e de necesar. La fel și fiecare om. E sigur pe el și pe victoria sa numai dacă e convins mai dinainte că trebuie să acorde o jumătate din timpul său unor asemenea preocupări.

Unchiul devenise autoritar. Își încheiase argumentarea, era convins de ea și nu mai admitea replică. Dar nepotul părea docil. Pantelimon Hagi, acel om uscat și rău care trăia pentru prima dată satisfacția de a se fi dezvăluit cuiva, n-avea de unde să știe că nepotul său de-abia aștepta să ajungă la școală spre a se apuca de un aparat și mai puternic.

Și-ntr-adevăr, expoziția școlară din anul acela prezenta un aparat, de data asta din domeniul mecanicii, construit de elevul Hagi T. Constant, căruia ministrul îi dădea un premiu pe țară.

Totuși, Constant, simțind sincera dragoste și grijă a unchiului său, a unchiului său care, altfel, era atât de ursuz și atât de egoist — nu se gândea să-l înfrunte. Ba, dimpotrivă, îi respecta sfaturile, îl lăsa să vorbească, îl asculta, chiar dacă o făcea fără prea multă convingere.

5

Pantelimon Hagi, unchiul și nașul lui Constant, nu era un om atât de bătrân pe cât părea. Faptul că la treizeci și cinci sau treizeci și șase de ani, militar de carieră fiind, intrase în război doar cu gradul de locotenent nu dovedea deosebite calități. Însă Pantelimon Hagi avusese o tinerețe tristă: fusese copil de trupă și deprinsese greu arta de-a se aranja în viață. Stătuse foarte multă vreme cu gradul de subofițer, la fel de multă vreme sublocotenent mai vârstnic, privit cu neîncredere de camarazii lui, care nu bănuiau că el, în acel timp, făcea eforturi încăpăținate spre a-și completa cunoștințele, spre a-și sistematiza experiența. Și devenise astfel un concurent temut, un abil jucător pe arena carierei militare: În ziua în care va împlini treizeci și cinci de ani, adică într-un timp de două ori și jumătate mai mic decât acela în care ajunsese la banalul grad de locotenent, va ajunge general – își pusese el în gând. Și ar fi ajuns; studiasse prea adânc tot sistemul de manevrare a sforărilor în armată. Dar a

căzut lovit de-un obuz, în primele zile ale războiului. Și astfel, toată pregătirea pentru care răbdase atâta a devenit inutilă, iar el a rămas pentru restul vieții căpitanul invalid Hagiu.

A încercat să-și îmbrace experiența în haine civile, și în primii ani de după război, a reușit. A făcut politică în partidul generalului Averescu. Era invalid, era erou, era fost militar de carieră. Calculase bine, avea toate atuurile. În scurt timp, își înlăturase concurenții din gruparea orașului și, în încă puțină vreme, o transformase într-una din grupările cele mai puternice ale partidului. Când era să fie propus candidat la deputăție, s-a trezit șters de pe listă chiar de mâna generalului. „O fi bun averescan, dar nu-i reprezentativ, n-are avere, n-are cu ce să susțină partidul”, îi ajunsese lui la ureche explicația. În locul lui, candidat pe lista partidului celor care luptaseră la Mărășești a fost preferat un negustor care nu făcuse armată în viața lui, care în timpul războiului se ocupase cu speculații de bursă neagră, dar dădea cotizații grase. A trecut la alt partid, dar n-a mai găsit în sine aceeași forță, mai ales că experiența se repeta. Și Pantelimon Hagiu, trecând de cincizeci de ani, n-a mai găsit în el tăria să răzbată pentru a treia oară în viață. A trecut prin funcții mai mici, locale, până ce, cu disprețul său pentru gașca mărunță, s-a retras; a devenit pentru cetățenii lui tipul cinic pe care poți să nu-l iei în serios, dar de a cărui ironie trebuie să te temi. Iar, în momentul în care nepotul și finul său a început să semene a om din care se poate face ceva, el i-a dedicat această întreagă experiență pregătindu-i, după propriile-i spuse, o avere la fel de materială ca și banii. I-a educat în primul rând dorința de afirmare, i-a insuflat ideea că are calități deosebite, l-a învățat să nu se lase călcat în picioare, să se situeze întotdeauna în fruntea acțiunilor tovarășilor lui de joacă, să comande, să pretindă, să nu cedeze. Pe la doisprezece-treisprezece ani, nepotul își însușise tot acest mod de a privi viața. Unchiul răsuflă ușurat: primul hop îl trecuse. Constant promitea să ajungă cineva. A început atunci să-i dirijeze cultura, i-a oferit cărțile lui dragi, cu personaje care triumfă în viață, i-a educat mai departe ambiția și cinismul, s-a zbatut să-i obțină o bursă pentru un liceu bun, i-a dirijat pregătirea multilaterală, făcând uz de toate posibilitățile sale și neprecupețind nici un efort. Sursele lui erau mici: pensia, unele onorarii pe care le căpăta de la negustorii orașului pentru punerea la punct a registrelor de casă. Constant nu avea de unde să vadă un ban de buzunar sau o haină mai ca lumea. Dar, când era vorba de vreo carte, cât de rară, care să-i întregească nepotului formația dorită, unchiul era în stare să plătească oricât.

Și nu putea exista satisfacție mai mare pentru Pantelimon Hagiu decât să-și vadă nepotul bine pregătit, având acea bază care garanta că își va continua cu seriozitate pregătirea, va ști să cadă întotdeauna în picioare.

În ziua în care Constant, din, cine știe ce bani, luați de la cine știe ce coleg supus, a venit acasă cu statueta de gips a lui Napoleon și a pus-o pe pedestalul coșcovit, unchiul n-a mai simțit nevoia decât să-l îndrume ca nu cumva să aibă sfârșitul împăratului. Ascensiunea nepotului, indiferent la ce scară, era sigură, și asta îi mîngîia bătrânului vanitatea, îi dădea certitudinea că nepotul îl va răzbuna. Îi va răzbuna eșecurile, îi va folosi în mod avantajos experiența, va triumfa!

Și astfel, când a ajuns să tragă primele concluzii mature asupra vieții, a fost o fericire pentru Constant să constate că, încă din adolescență, reușise să fie atât de cumpătat încât să acorde atenție spuselor unchiului său, să nu-l contrazică nici atunci când era convins că nu-i va asculta povețele. Pentru că, maturizându-se, și-a dat seama cât trebuia să-i fie de recunoscător, și-a dat seama de tăria de granit a sfaturilor lui. În marele său egoism, unchiul formulase numai pentru el, numai pentru Constant, niște precepte de viață care puteau fi publicate în ediții și ediții folosind unor generații întregi. Dar el le rezervase numai pentru nepotul care-i întruchipa toate speranțele. Constant era sincer mișcat dându-și seama de aceasta. Își răsplătea unchiul cu toată încrederea pe care i-o putea acorda la vârsta lui tânără. Și parcă devenea mai sigur în momentul în care îl vedea satisfăcut pentru că el îi spunea:

- Da, unchiule, așa cum stătea scris și pe fruntea amicului nostru Rastignac: „Cât mai sus; - cât mai sus cu orice preț!”

6

Constant se îmbracă repede, cu gesturi degajate, fluierând. Nimic nu era imposibil. Să-l fi întrebat dacă e sigur că va ajunge în Marte, și nu ți-ar fi răspuns negativ.

În Marte?... Cum să n-ajungă?!... Cu haina lui vișinie să n-ajungă?!

Haina, într-adevăr, îl prindea de minune. Era prima haină croită pe el, pentru el, și nu potrivită relativ, ca uniformele de internat. Era prima haină care-l făcea bărbat, îi nuanța tenul oacheș, făcându-l măsliniu și transparent, îi lumina ochii verzi dându-le o strălucire aurie, îi lățea umerii subțirateci făcând să-i dispară ultimele trăsături ale adolescenței.

Se admira în oglinda din ușa șifonierului. Cum aceasta era de multă vreme plesnită, dunga neagră a spărturii îi brăzda gâtul și umărul. Lui îi trecu prin minte că seamănă cu statuia unui om ilustru, reconstituită, căreia i se văd lipiturile. Da, un tânăr om ilustru cu fruntea bombată, temerară, cu tăietura ochilor oblică și pielea obrazilor întinsă pe pomeții frumos modelați. Un tânăr om ilustru cu fruntea cam prea bombată, dar care se putea estompa răvășind bucelele negre asupra ei. Cu ochii cam prea oblici, care puteau fi puși în valoare doar devenind cât mai impasibili și mai greu de pătruns, cu buzele aprinse, strălucitoare, cărora n-avea ce să le facă pentru că exprimau în modelarea lor toate vanitățile care-l puteau anima... Și spărtura neagră a oglinzii care-l frîngea subțire, făcându-l să pară mai drept, mai înțepat!

Senzația incertă a omului care, doar teoretic, știa că are optsprezece ani, se completa astfel prin imaginea tânărului bărbat cu haină vișinie. Constant își înnodă cravata bleumarin de licean și, privindu-se încă o dată în oglindă, se întrebă, asemenea lui Julien Sorel: Roșu sau negru?...

De fapt, era vorba de vișiniu sau bleumarin; dar cum totul este relativ pe lume, el nu se simți prea deranjat remarcând aceste neesențiale deosebiri. Era haina vișinie de pe vremea Charlestonului, haină care avea drept rost să-i sublinieze prezența în lume; și era cravata bleumarin de licean conștiincios, cel mai bun din clasă la științele pozitive, ingenios la experiențele practice, preferatul multor profesori. Cine va triumfa, se întreba el (pentru că, în orice caz, era convins că de triumfat va triumfa): omul de știință aplecat zi și noapte asupra migăloaselor preocupări, inventatorul inspirat și chinuit, sau omul de societate care știe să poarte cu atâta distincție haina vișinie?...

Dar, la vârsta lui, aceasta nu putea fi o problemă! Era atât de sigur pe tot ce-ar fi fost în stare să facă încât, cu un simplu gest, rezolvă prăpastia dintre cele două căi și hotărî să nu mai stea în dubiu, ci să pornească pe amândouă.

Se mai admiră o dată, își aranjă cravata și cărlionții care încadrau măsliniul feței, și coborî în stradă. Era atât de sigur pe el, încât nu-și punea nici problema orei matinale, și nici nu recunoștea că era împins numai de dorința de a fi văzut cum arată în haina vișinie. Dar mergea repede, cu mâinile cam țepene pe lângă trup, drept spre locuința judecătorului.

7

— Constant, tu erai!... Constant, fugi, te-mpușcă; iese iar scandal!...

El rămase impasibil, cu mâna sprijinită alături de soneria din rama ușii, cu un zâmbet triumfător pe buze și o strălucire de ironică sfidare în priviri.

— Constant!... Ce bine-ți vine haina asta, Constant!... Pleacă; pleacă, te rog, Constant.

Totuși, nici cea care-i vorbea așa, femeia tânără, împurpurată de somn, nu se îndura să-i întoarcă spatele. Stătea neclintită, cu brațele trandafirii pe marginile ușii întredeschise. Ochii ei, împânziți încă de dulceața somnului, îl sorbeau, îl mîngîiau, îl cercetau dornici.

— Constant!...

Lumina dimineții aurii îl învăluia pe Constant. Îl încadra, făcându-i prezența mai pregnantă. Și ea nu se putu abține. Desprinse mâna de pe ușă și-o întinse încet, atingându-i postavul hainei. Apoi, degetele ei moi cu unghiile ca niște perle se ridicară mîngâindu-i cu temătoare dragoste obrazul.

— Constant, du-te...

Dar, la femeia asta de douăzeci de ani, care se plictisise stînd aproape cinci ani lângă gravitatea gîngavă a judecătorului, totul era chemare, și nu respingere. Constant era încântat. Fusese văzut cum arăta la optsprezece ani, în haina vișinie; putuse să-și verifice convingerea că era irezistibil. Și nu se abținu să braveze:

— Va să zică e mai mare teama decât dragostea!

Ea îl privi cu ochii mari, deodată trezită, deodată trăindu-și drama:

— Constant, dar ce să fac?!... Aș veni și-acum după tine, dar tu... tu n-ai terminat nici măcar liceul!

— Astăzi am împlinit optsprezece ani; după unele legi aș putea fi major, stimată doamnă!...

Ar fi putut să plece. Ținuta i se remarcase; adevărata intrare în rîndurile bărbaților, de asemenea. Și ce-i trebuie mai mult unui tânăr de optsprezece ani ca să-și poată justifica mîndria și încrederea în sine?... Dar Constant, cu toate că se gîndea și el că întindea prea mult coarda, că judecătorul putea apare din clipă în clipă, nu pleca. Se simțea stăpînul acelei

femei tinere și mlădioase, cu glas vibrant, sentimental și ochi negri, ai căror priviri melancolice deveneau duioase în prezența lui. Al acelei femei care, cu mâna cu care-l mângâiasă, își strângea acum capotul violet pe frumoasele-i coapse, și-și mângâia neștiutoare carnea caldă. Se simțea stăpânul ei și nu putea să nu devină arrogant, chiar obraznic.

— Da, stimată doamnă, adăugă el mângâindu-i familiar părul răvășit, de-un auriu închis, am impresia că a început să vă fie iarăși cald lângă domnul judecător.

Femeia tresări la această imputare de adolescent îngâmfat:

— Constant!...

Iar Constant, fără să-i pese de avertisment, făcu un pas hotărât înăuntru, îi prinse mâinile și-o trase spre el până când îi simți sânii apăsați de postavul vișiniu al hainei.

Ea tremura toată, privindu-i cu îngrozită dorință buzele modelate vanitos. O asemenea clipă este hotărâtoare la o femeie. Și ea o trăise. O trăise, peseme în imaginație, încă multă vreme înainte de a-l cunoaște pe Constant; și o trăise apoi, ca o repetare, când el, cu lipsa de tact caracteristică lipsei de experiență, dăduse buzna peste ea, peste sentimentele ei. Gravul judecător greșise căsătorindu-se c-o fată de cincisprezece ani. Uitase un lucru: uitase că putea veni o vreme când ființa aceea timidă pe care o culcase în patul său ar simți nevoia să se întrebe cum arată alt bărbat, sau cum sărută alt bărbat, sau cum iubește alt bărbat. La vârsta lui i s-ar fi potrivit o femeie cu experiență; aceea l-ar fi putut prețui comparându-l cu alții. El a ales riscanta cale a purității și nu și-a dat seama de la început că, din bărbatul mai mult sau mai puțin iubit, s-ar putea transforma într-un simplu etalon pentru comparațiile ei. Judele fusese iubit necomparat, Constant putea fi comparat și această comparație era în favoarea lui.

Iar privirile ei bucuroase și, în același timp, intimidată, teama ei care balansa între convingerea că trebuie să închidă ușa și dorința de a-l îmbrățișa, confirmau aceasta.

— Constant, e ușa deschisă, ne vede lumea.

— Și ce dacă? Lui poate să-i fie rușine; eu sunt mândru că mă iubește o femeie ca tine!

— Constant, dar eu?... La mine nu te gândești?

Îi cercetă cu luare-aminte gravele priviri ale ochilor negri. Nu; la asta nu se gândise. Poate că nici nu-l interesa.

8

Portița grădinii se deschise cu zgomot. Venea judecătorul. Venea cu pași apăsați. Nu avea de făcut decât vreo douăzeci de metri pe alea pietruită.

— Judele!...

Și ea dispăru. Lăsa în urmă doar imaginea poalelor fluturate ale capotului violet.

Peste această imagine se înstăpâni răsunetul pașilor mânioși ai judeului. Și chipul lui de om suficient, sigur pe sine, rău, cu nas acvilin și dinți strălucitori, înfipti neregulat în gingii.

„Trebuie să i-o iau înainte“, își spuse Constant devenind livid și temându-se de bătăile propriei lui inimi. Iar când întâlni privirile tulburi, când simți răsuflarea mânioasă a judeului, el și începuse să spună:

— Domnule judecător, luați-o oricum vreți, dar știți că astăzi plec din oraș; am venit să-mi iau rămas bun. Eu sunt un om de caracter, domnule judecător, sunt un om binecrescut, n-aș fi putut să n-o fac.

Învățat să asculte pledoarii și depoziții, judele tăcea grav. Totuși, deasupra ochiului stâng, pleoapa îi tremura. Fusese luat prea repede.

— ...N-aveți decât să mă-mpușcați acum, domnule judecător!...

Și Constant veni în dreptul lui, pe scara de mozaic. Inima nu-i mai bătea. Simțea cum începea să-l furnice sentimentul superiorității. Îngustând mai mult ochiul stâng, deasupra căruia i se zbătea pleoapa, judecătorul îi spuse mînios:

— Acum trei ani, când intrai în cursul superior, unchiul dumitale a venit la mine și m-a rugat să intervin să obții o bursă. Nu ți-e rușine?

— Mi-ar fi rușine dacă n-aș merita această bursă.

— O meriți pentru că am intervenit eu, strigă celălalt fierbând.

— Atunci interveniți să mi se ia... Și după o clipă, mai sfidător: Dacă se mai poate, domnule judecător...

— Ești o canalie, un nerecunoscător!

— Am învățat bine, ca să dovedesc că-mi merit bursa.

— Dar nu meriți ajutorul meu!

— V-am spus: dacă puteți, luați-l înapoi... Numai că oamenii și-au dat seama de capacitățile mele. Acum am protectorii mai tari, domnule judecător.

— Nerecunoscătorule! - strigă judecătorul încă o dată.

Dar Constant devenise cu totul calm și eu desăvârșire cinic:

— Poate că le sunt recunoscător lor, protectorilor mei mai proaspeți. Poate că ei se amuză cunoscând aventura mea cu soția dumitale...

Atunci, toată fața aceea impasibilă a judecătorului se tulbură. Sângele îi năvăli în albul ochilor, dinții strâmbi și strălucitori îi scrâșniră:

— Ești o lepădătură; un mucos calic! Mai bine ți-ai vedea de pingele decât de aventuri!

Și, trântindu-i în nas ușa, îl lăsă ca pe-un solicitant pe treptele scării.

Constant rămase lipsit de replică. Lipsit și de posibilitatea de-a i-o da. Rămase prost. Lovit parcă de-o soartă nedreaptă și crudă. Și deodată simți nevoia să ridice pumnii și să izbească în ușile grele ale casei judecătorului.

— Ah, netrebnicule!... Am să-ți arăt eu, netrebnicule!...

Buzele i se albiseră, ochii îi ardeau. Încet, ca lovit, începu să coboare treptele de mozaic. Vârsta nu-i dădea încă echilibru pentru a cumpăni toate câte i se întâmplau. El se voia triumfător, stăpân deplin. Din pricina asta, vorbele judecătorului amintindu-i o tristă realitate, îl răniră atât de adânc. Minte lui aprinsă nu-l mai lăsa să judece, să pună în cumpănă care dintre ei doi fusese mai grav jignit, să-și savureze superioritatea. Nu, el se dorea superior din toate punctele de vedere. Nu avea chef să-mpartă gloriile cu unul sau cu altul. Tot pământul trebuia să stea la picioarele lui. Și, dacă nu-l avea pe tot, însemna că nu-l avea deloc.

— Am să-ți arăt eu, netrebnicule, pingele! Am să te-ndop cu banii mei, am să te-nec în banii mei!...

Intră la debitul unde Costică Dascălu, un coleg de-al lui, ținea locul părinților. Sigur de superioritatea sa, care-i dădea drepturi absolute, fără să mai ceară voie, întinse mâna să apuce dintr-un pachet desfăcut, o țigară.

Dar băiatul îi prinse mîna:

— Nu, Constant.

— Cum?!

Se aștepta la orice și era dispus să se bată pentru orice. Ridicase chiar mâna să-l plesnească pe acela, când îi auzi glasul precizând:

— Nu, Constant; nu „Mărășești”. Azi e ultima zi de vacanță; nu ne mai vede bătrânul până la iarnă. Poftim, ia una „Golf”!...

— „Golf”!... Surpriza era plăcută. Trase-n piept fumul aromat: Auzi, Costică, judecătorul ce țigări fumează?

— Judecătorul? „Regale“;... da, da, „Regale“.

— Va să zică nu-și permite să fumeze „Golf”.

— Nu-și permite?... Poate să ai dreptate; poate că nu-și permite. Numai domnul Kefala fumează „Golf” cu regularitate. A, nu; și colonelul Cornea. Dar ăsta fumează numai de când s-a însurat cu fata lui Ghika-Dragomirești.

— Va să zică nu-și permite... Slujbaș modest... Ascultă, domnule Costică Dascălu, notează bine: eu numai „Golf” voi fuma!

Și trase în piept fumul dulce cu aromă greoaie. Nu-l mai interesa că o dată cu țigara avea să se termine și senzația asta de deplinătate.

9

Străbătu coridorul lung și îngust. Unchiul îl aștepta pe balcon. Nu s-ar fi putut spune că era emoționat, dar simțea că se pregătise pentru acest moment.

— Va să zică ai împlinit optsprezece ani, spuse bătrânul cercetându-l, ca și cum ar fi vrut să constate în ce măsură era adevărat. Pășești în viață, Constant.

— Așa cum m-ai învățat, unchiule.

— Foarte bine, Constant; mă bucur că nu m-am înșelat în privința ta. Vezi... și, indicându-i printr-un gest seniorial să se așeze pe taburetul îmbrăcat în pânză veche, decolorată, rosti ceea ce pesemne se pregătise mai dinainte să spună: Mă bucur că ai încredere în tine. Am căutat să-ți imprim asta de mic, am căutat să te învăț, am căutat să te îndrum să înveți, am căutat să-ți pun în față exemplele bune din istorie și literatură dar, în afară de asta, lucrul principal a fost și terenul favorabil care a fertilizat strădania mea, adică tu, Constant. Da, tu, Constant - repetă el, mai apăsător, mai subliniat, pentru că aceasta nu era doar o afirmație ci făcea parte dintotdeauna din metodele sale pedagogice de stimulare, de

consolidare a încrederii băiatului - ... Vezi, Constant, noi, familia noastră, suntem oameni capabili și ambițioși. Bunicul tău era un om sărac, dar respectat de toți pentru îndemânarea pe care o avea la orice, tatăl tău s-a angajat să muncească în niște exploatări miniere foarte riscante, de unde muncitorii fugeau, în ciuda faptului că se câștiga foarte bine. A murit într-o surpriză, dar de când se dusese știa că există și alternativa asta și nu s-a codit să riște. Despre mine, n-am să vorbesc, dar pe tine te-am pregătit ca să poți răzbate în viață, Constant. Când te-am botezat, ți-am dat un nume frumos și... ferm. Ai să spui că e un amănunt, dar altfel sună „Constant Hagiu”; altfel decât „Pantelimon Hagiu“. Și aceasta îți va folosi, pe lângă caracterul tău hotărât, pe lângă ambiția și tenacitatea pe care o ai. Constant, să nu fii niciodată slab, să nu te arăți niciodată slab. Tu n-ai motive. Că nu ești perfect, e altceva. Dar ești mai bun decât mulți alții și trebuie să-i domini. Spune-mi, te-ai gândit? Ce vrei să faci în viață?

„Ce vrei să faci în viață!”... Ce întrebare!... La vârsta asta, chiar dacă balconul în care stai e cam vechi și are balustrada ruginită, tot ți se pare un podium care te-nalță deasupra vieții. Răspunsul este unul și sigur: „Totul“. Unchiul îl intui:

— Stai, nu-mi răspunde, îi spuse el; cunosc intențiile tale serioase. Vrei să devii om de știință, inventator, ai aplicații către mecanică. E încă o dovadă o fondului tău serios: știi că aici vei avea mult de muncă, dar să nu dai înapoi. Este foarte bine. Sunt sigur că vei ajunge ceea ce vrei. Cu o singură convingere vreau să te mai înarmez, cu ceva din experiența mea. Ce, crezi că eu nu aș fi putut ajunge mai bine?... Crezi că nu sunt mai capabil decât majoritatea oamenilor cu care am avut de-a face?... Și totuși, am făcut o greșală: am avut doar un singur țel, am fost prea limitat, am privit într-o singură direcție. Nu mi-am luat nici o măsură de precauție pregătindu-mi o rezervă. Am mizat doar pe cariera militară. Și tocmai războiul, locul unde, la o privire superficială, ai impresia că te poți realiza cel mai bine în această carieră, mi-a jucat festa... Ca să învingi, trebuie să fii pregătit, să te modelezi după capriciile vieții, după surprizele pe care ea ți le oferă. Va fi foarte posibil, peste ani, să te trezești că ai ajuns bancher în loc de savant. Și ce, crezi că va fi mai rău?!... De unde!... Nu-ți merge într-o direcție, încerci într-alta. Încerci cu perseverență, până când izbutești. Nu există carieră preferată, există om preferat! Pașii tăi să meargă într-o singură direcție, dar în aceea în care poți obține cât mai mult, dând cât mai puțin. Nu vezi cât de porci sunt oamenii? Numai cei simpli sunt cumsecade, dar între ăia tu n-ai ce să cauți. Ei sunt marea masă care muncește, săracii fără prea mari pretenții. Acolo unde tinzi tu să ajungi, e o luptă crâncenă în care învinge cel care știe să-și utilizeze mai bine calitățile și să n-aibă scrupule. Să te înalți, să fii un vârf și să trăiești totuși altfel decât așa, nu se poate. Cel care vrea într-adevăr să se

realizeze, trebuie să aibă grijă în primul rând să nu-i lase pe alții s-o facă. Așa că fii pregătit pentru orice!

— Sunt, unchiule!

Și, de fapt, era. Era sigur pe el, era sigur că putea face orice, era sigur că putea învinge oricum. Mai mult decât atât: era sigur că va reuși să se impună el în fața vieții, și nu cum spunea unchiul, să trebuiască să asculte de ea.

Văzându-i umbra din priviri, unchiul o luă drept nemulțumire.

— Ești îngândurat, îi spuse el și zâmbi urât, arătându-și proteza gălbuie: ai tot dreptul, dragul meu, viața nu-i prea surâzătoare când trebuie s-o iei de la zero. Ai să-mi spui că îți trebuie un punct de sprijin. Îl ai. Il ai în pregătirea ta, în firea ta încrezătoare. Și acum, ca să fii convins că nu pleci chiar de la zero, am să-ți spun un secret. Știi că eu țin la zi registrele câtorva dintre negustorii orașului; ei bine, sumele pe care le primesc pentru această treabă, le-am strâns și voi continua să le strâng. Aș fi putut să-mi calc pe inimă și să-ți mai dau câte un ban de cheltuială acuma, dar scopul pe care îl ai, înțelegi că este mai important: Strângem acum cureaua, ne rezumăm la pensia nenorocită pe care, recunoscătoare, ne-o dă armata regală română, iar în anul o mie nouă sute patruzeci și cinci sau o mie nouă sute patruzeci și șase, când domnul Constant Hagi va termina facultatea „magna cum laude“ va avea la dispoziția sa o mică sumă cu care să-și poată începe cariera... Ei?...

— Unchiule!

Constant se ridică în picioare, cu mâinile pe jumătate întinse, cu expresia privirilor tremurând între emoție și bucurie.

— Unchiule, dumneata...

Și nu mai știi ce să zică. În fața sa, din jilțul vechi, unchiul îi zîmbea ca un țap bătrân și atoateștiutor. Pielea străvezie și pistruiată întinsă pe craniul său de erou, căruia puțin i-a lipsit ca să nu stea peste-o grămadă de crani de eroi strânse din gropile comune și aduse în mausolee, căpătase strălucire din strălucirea ochilor. De emoția celor spuse, câțiva picuri de sudoare îi îmbrobonau fruntea. Ochii îi jucau ștregari și sentimentali. Ochii lui cam tulburi, îmbătrâniți și, ca de obicei, răi.

Constant își reveni din emoție, deveni oarecum grav, oficial, și se pregăti să rostească o întregă frază de mulțumire, de declarații afectuoase.

Dar atunci, în susul străzii se auzi gălăgie. De pe ușa cafenelei macedoneanului ieși un grup mare de oameni; pesemne toți consumatorii. Tineri barbugii, bătrâni leneși care moțâiau de obicei asupra dominoului, cunoscuții tablagii ai mahalalei. Se agitau într-o

fierbere ciudată; dădeau să se depărteze de cafenea și apoi se trăgeau unii pe alții înapoi, vociferau și iar rămâneau tăcuți privindu-se. Strada, când se umplea de răsfirarea lor, când se golea lăsându-i să se-adune într-un colț și să-și continue cu energie comentariile. Fețele le erau crispate, speriate, întrebătoare, derutate; fețe de oameni bătrâni, de oameni tineri, de oameni care, impasibili, toceau de ani de zile mesele cafenelei.

Se adunară și alții care treceau, apărură capete pe la ferestre, ieșiră oameni pe la porți.

— Ce s-a-ntâmplat, ce s-a-ntâmplat?...

— Război; asta s-a-ntâmplat. Război. Au pornit nemții războiul!...

— Război, de unde război?...

— De la nemți, de unde vrei?!... Au pornit nemții războiul...

— De unde știi, cine ți-a spus de război?

— De război? La radio; comunicatul. A anunțat: război... Au intrat nemții.

— Unde?... Unde-au intrat nemții?...

— În război, n-auzi!... Unde vrei să intre?... În război. Au intrat în Polonia.

— Război?... De la nemți?... Și noi, noi ce facem?

— Ce să facem? O să facem război. Dac-a-nceput războiul!

— Păi, am intrat și noi în război?...

— În război?... Noi?... Nu știi, comunicatul spune de nemți...

— Și noi, noi ce facem în război?...

— O să facem război. Cine știe!...

— Război?... De ce să facem și noi război?...

— Comunicatul! s-a dat al doilea comunicat, s-a dat al doilea comunicat! strigă din ușa cafenelei macedoneanul:... trupele germane au pătruns peste două sute de kilometri în Polonia... peste două sute de kilometri!...

— Peste două sute de kilometri!...

— Ce ne facem?...

— Bravo lor!...

— Bieții polonezi!

— Hitler e tare, domle!

— Polonezii erau prietenii noștri!...

Ce de-al doilea comunicat avusese darul de-a limpezi lucrurile. Masa aceea de oameni care auzise de-abia de două minute de război, care se obișnuia de-abia de două minute cu ideea războiului, începea acum să se definească. Nu mai erau oamenii mirați de

război, uimiți de război, speriați de război. Erau partizanii unora sau ai altora, se contraziceau, se înflăcărau, își defineau pozițiile, deveneau dușmani, intrau și ei în război.

— Război!...

Unchiul Pantelimon se ridicase pe piciorul său sănătos sprijinindu-se de măsuța mică. Părea că vrea să țină o cuvântare, sau să protesteze.

— Război!... — Fața îi era lividă. — Am bănuț eu, m-am temut eu: Abisinia, intervenția din Spania, japonezii în China, ocuparea Vienei, italienii în Albania... Da, asta urma: războiul general urma... Dar n-am crezut că va ajunge atât de repede și la noi!... Își șterse broboanele de pe frunte ca și cum ar fi alungat niște muște, și deodată se uită la Constant ca și cum atunci l-ar fi descoperit: Constant, ce te faci acum, Constant?...

— Eu?... Băiatul era cam nedumerit, voia s-o ia în glumă și nu îndrăznea: Eu? Lasă, unchiule, că mă descurc eu!

— Te descurci!... Or să te ia pe front, ai să-ți pierzi cei mai frumoși ani! Da, da... În situația cea mai bună, ai să-ți pierzi cei mai frumoși ani!... Și, deodată, apucându-l hotărât, cu mâna osoasă: Constant, promite-mi, Constant, că vei proceda așa cum te-am rugat mai înainte, promite-mi, Constant, că nu vei reedita prostia mea, că nu te vei orienta pe-o singură direcție. Uite, eu mă voiam militar și viața, poate, mi-ar fi oferit condiții să pot ajunge inventator. Tu te vrei inventator; poate că viața îți va oferi acum condiții să faci carieră militară. Nu da înapoi, orientează-te repede și fii convins că nu există carieră preferată, ci există om preferat. Constant, promite-mi, Constant, că nu te vei împiedica în poalele unor visuri neghioabe, că vei fi realist și-ți vei vedea de interes. Constant, îmi promiți, Constant?...

Și Constant îi promise, cu toate că tare-ar fi vrut să-i spună că unul dintre puținele lucruri pe care le disprețuia era milităria. Renunță. L-ar fi tulburat, l-ar fi chinuit pe acest om, pe singurul care-i voia într-adevăr binele. Și poate că l-ar fi chinuit degeaba, poate că până la urmă avea să-și învingă și să-și înfrângă visurile, să și le înece în anosta carieră militărească. Cine știe!...

— Război!... Război!...

Oamenii începuseră să mișune, să alerge de la o poartă la alta. Ba, unii simțiră chiar nevoia să se ascundă, să se zăvorască-n case, cu toate că nu-și dădeau seama de nimic precis, de nimic concret.

În ziua aceea, Constant avu pentru a doua oară senzația că e posesorul unui lucru care nu poate fi materializat. Dar, pe când sentimentul că are optsprezece ani, pe care îl trăise în

primele ceasuri ale dimineții, îl înălța, îl făcea mai ușor, mai îndrăzneț, cel pe care-l trăia acum, sentimentul războiului care se dezlănțuise undeva, îl apăsa; îl apăsa tot mai mult.

Intră în camera lui și, repede, începu să-și facă ultimele bagaje. Îl ajuta și unchiul. Așa se întâmpla întotdeauna. Ziua lui era și ultima zi de vacanță petrecută în casa unchiului. Dar acum...

— Război, război... se auzeau vecinele spunând, cu glas nu prea tare, peste garduri.

10

În fața veștilor neobișnuite care năvăleau spre ei, provincialii nu puteau să reacționeze decât în două feluri: se-nchideau în casă, sau se strângeau în locurile publice.

Constant trecu prin centrul foarte populat pentru ora aceea, își făcu loc cu greu printre oamenii adunați în ușile cafenelelor și bodegilor, printre jucătorii care uitaseră de joc, printre bețivii care uitaseră băutura în țoiuri și litruțe, printre țăranii care, auzind vestea, își amânaseră întoarcerea de la obor spre satele lor și așteptau tăcuți, nerăbdători să mai capete ceva vești. Și nimeni dintre cei care stăteau acolo și așteptau noile comunicate nu-și dădea seama că o făcea în zadar, pentru că, ceea ce fusese de aflat, aflaseră.

Dar oamenii stăteau, așteptau, se înghesuiau, treceau încet, cu grijă, de la un grup la altul, curioși să audă noutăți de la cei spre care se îndreptau, dar și temători să nu piardă vreun comentariu din grupul pe care îl părăseau.

În gară, era și mai mare înghesuială. Se strânseseră aici toți cei care credeau că trenurile pot aduce vești rapide. Se strânseseră, desigur, din obișnuință, fără vreun țel oarecare, fără a ști precis ce așteaptă. Peronul era plin de lume în mișcare, de lume în așteptare. Ciocănelele semnalizatoarelor anunțau neîncetat niște trenuri care nu mai veneau, impiegații erau neatenți ca și cum, în nenorocirea generală, o ciocnire sau o întârziere de tren nu mai avea nici o importanță și nici o semnificație. Șeful gării trecea cu burta înainte de la un capăt la altul al peronului, de la magazie la „Mișcare”, de la „Mișcare” la magazie, ca o locomotivă pusă sub presiune fără să știe în ce direcție va porni.

— Dacă e război, n-or să mai meargă nici trenurile... spunea un glas găjâit de om neîncrezător.

— Cum să nu meargă? Merg mai al dracului, dar merg pentru front, îi răspunse altul, cunoscător în materie.

— Dacă merg tot așa, în trei zile nemții sunt aici!

— Da, și-atunci or să ia ei gara; or să vină cu cefereul lor!...

— Cum să vină cu cefereul lor?... Da' ce, ei au atâtea trenuri ca să umple toată lumea?...

— Nemții?... Cum să nu aibă! Nu știi vorba aia: „tehnica nemțească!...”

— Ia mai lasă-mă, domle-n pace! Și-apoi nici nu se zice „cefereul” lor; auzi: „cefereul nemților“!...

Și omul rostea atât de înciudat vorbele încât puteai să crezi că toată supărarea și deruta erau provocate de această expresie greșită.

Un tren scurt, cu vagoane puține clătinându-se în urma locomotivei, dădu buzna în gară. Țiuiturile lui, zgomotul, fornișia nervoasă a aburului care fășnea pe sub locomotivă schimbabilă întreaga atmosferă. Tot interesul începu să graviteze în jurul prezenței sale. Oamenii se înghesuiră spre vagoane, grupurile de pe peron îi asaltară cu întrebări pe cei care coborau, considerându-i că știu mai multe de vreme ce vin din altă parte; în schimb, chipurile celor de la ferestre arătau străduința de-a încerca să mai afle ceva și din gara aceasta.

— A-nceput războiu, frate, spuse de pe locomotivă un fochist unsuros, potrivit gura de apă în dreptul rezervorului.

— A-nceput, răspunse omul de la pompă. Ne ducem în paștili mă-sii și noi cum s-au dus și alde tăticu!

— Tu ești oltean, mă?

— Eu?... Nu; argeșean. Da' de ce mă-ntrebi?

Fochisitul nu-i răspunse decât mai târziu.

— Tot un drac; o s-avem regimentele apropiate dacă nu ne mobilizează ăștia pe loc!...

Constant trecu pe lângă ei. Conform obiceiului, cu toate că niciodată unchiul nu lăsa impresia că l-ar conduce până la gară, apărea pe peron în ultimul moment și se oprea sprijinit în bastonul său ca să privească la tren. Era și asta un mod de a-și înfrânge sentimentalismul și de-a se lăsa totuși înfrânt de el.

De obicei, Constant îl vedea pe fereastra vagonului. Chiar aștepta să-l vadă și îi făcea un semn de salut amical. Apoi trenul se punea în mișcare și ei continuau să-și ia rămas bun

prin semne reținute, pline de demnitate și prestanță. Numai privirile le erau emoționate. Acum însă, Constant nu se mai putuse abține. Îl lăsase pe Costică Dascălu, care scosese mândru și generos un pachet de „Golf”, să turuie alături de el vrute și nevrute, și privise tot timpul foiala de pe peron. Iar când, în partea laterală, pe intrarea cea mai din margine, pășind cu un șchiopătat demn și tacticos, îl văzuse apărând pe unchiul, nu se mai putuse abține: sărise din tren, sărise peste linii și se oprise în fața lui răsufând repede, îmbujorat de emoție. Parcă avea să-i spună multe, multe, foarte multe lucruri.

— Unchiule!...

Dar în clipa aceea trompa groasă a pompei scârțâi, se auzi un fluierat și glasul fochistului strigă:

— Gata, nea Pascule, gata; dă-i bătaie că ne-ajunge Hitler din urmă!

— Unchiule!...

Și tocmai acum, la această despărțire în fața căreia nu se putuse abține să nu coboare din vagon, la această despărțire care-i emoționase atât de mult și pe unul și pe altul, Constant nu mai apucă să-i spună nimic. O zbughi înapoi spre tren, în timp ce auzea vocea greoaie a mecanicului prăvălindu-se către fochist:

— Și ce dacă-i Hitler? N-o să ne poată beli pe toți!...

Trenul smuci nervos ca și cum mecanicul ar fi vrut să-și arate puterea.

Gara rămase în urmă, cu oamenii ei comentând lacom și speriat știrile, cu șeful cu șapcă roșie manevrându-și aferat burta între magazie și „Mișcare”, cu unchiul Pantelimon stând nemișcat, sprijinit în bastonul său de mare invalid pe care-l putea ține doar în mâna dreaptă.

În margine, niște zidari construiau un adăpost de beton în chip de ghiulea. Scurtul pod de metal urui strident. Orașul se roti în jurul turelor bisericii și-și aduse-n față căsuțele mici ale mahalalelor, canalul pestilențial al abatorului și balta desenată ca pe-o cutie chinezească de lac negru.

Constant rămase singur cu privirile scormonitoare ale lui Costică Dascălu, în mijlocul unui vagon întreg de oameni care vorbeau despre război.

Și, deodată, pesemne de mult așteptând, nemaiputându-se abține, Costică îl întrebă:

— Domle!... Constant; dar cum ai avut tu curajul, mă întreb, cu judecătoreasa...

— Cu judecătoreasa?...

Constant ezita între a da curs pornirilor sale cavalierești sau lăudăroșeniei. Până la urmă, făcu doar pe discretul:

— Ei, sunt lucruri intime, măi Costică!

Costică Dascălu îl privea cu nesfârșită admirație. Era slăbănog, știrb, avea privirile și naive și viclean smerite, rod al celor trei clase de seminar pe care le urmase. De data asta, însă, nu lingușea; era sincer:

— Mare curaj ai avut, Constant!...

— Ei, „mare”!...--

— Mare, Constant; foarte mare; o doamnă din lumea cea mai bună!

— Niște provinciali amărăți... spuse Constant dându-și aere de personaj de roman parizian.

În jur se discuta despre război, despre ceea ce avea să urmeze.

Costică Dascălu rămase cu gura întredeschisă a mirare. Îl zăpăcea pur și simplu încrederea asta deosebită și dezinvoltura lui Constant. Și doar Constant era băiatul cu care se jucase din copilărie. Îl știa el îndrăzneț, îl simțise făcut dintr-un aluat deosebit, dar chiar așa!... Se holba studiindu-l cu privirile acelea naive și neîncrezătoare; buzele îi rămăseseră întredeschise lăsând să i se vadă gura știrbă. Slăbănog și chinuit, părea ca o plantă lungită mult, dar fără vlagă, la întuneric.

— E adevărat c-a vrut să tragă și cu pistolul în tine, Constant?...

Constant auzea ca din depărtare glasul unui bătrîn de pe bancheta alăturată, care povestea cum a tras el în nemți, în '916.

— Da. Ce vezi deosebit în asta?...

— Constant, tu îți bați joc de mine.

Și Dascălu spunea cu atâta tristețe lucrul acesta încât lui Constant i se făcu milă.

— Nu, mă, nu-mi bat joc; de ce mi-aș bate joc, ce, tu ești judecătorul?!

Și nu-i dispăcea deloc să poată să se îngâmfe.

— Știi, Constant, mătușă-mea le spăla lor rufe, știi, zicea că judecătorul era foarte furios. Spunea că ești un mucos pe care el l-a ajutat să capete bursă.

Asta pe Constant îl răscoli. Îi aminti de ciocnirea de dimineață și nu-i mai auzi pe oamenii din jur care, în țăcănitul roților, mărunțeau prea puținele știri pe care le aveau despre război.

— E un dobitoc. Și ce dacă m-a ajutat să capăt bursă? Să mi-o ia dacă poate!

Dascălu, cam greoi, cam chinuit, gândind cu prudență, așa cum făcea și cînd Constant îl ajuta să se pregătească pentru examenele de diferență dintre seminar și liceu, parcă se temu

să fie confidentul unei asemenea afirmații. Se uită precaut în jur. Dar oamenii toți din vagon vorbeau despre război.

— Constant, zise el în șoaptă; era foarte furios, se căina și-i spunea mătușă-mii că mai bine-mi făcea mie rost de bursă.

— Ia-o pe-a mea!

— Constant, de ce râzi de mine; eu îți spun numai ce-a spus. Eu, bine c-a-nceput războiul; poate că mă duc în armată, mă fac voluntar; pînă la urmă mă fac ofițer. Eu, de tine ziceam; ai avut curaj, Constant; ești foarte curajos; tu ai să ajungi departe! ...După întâmplarea cu judecătorul, știi că în tot orașul se vorbea despre tine...

Pe Constant nu putea să nu-l satisfacă o asemenea informație. Chiar uită pentru o clipă că se afla într-un vagon plin cu oameni îngroziți de începerea războiului și-l cuprinse un fel de milă, de remușcare, în legătură cu judecătorul acela cu dinți strâmbi. Îl ajutase, iar el...

— Ce război?... Ce dac-a început alt război! - spunea un om de pe-o banchetă alăturată, cu glas înăcrit. Ce, parcă pînă acuma ce-a fost?... Viața toată e un război!... Sigur, e un război; care poate, trage, omoară, scapă; care nu, se duce-n...

Constant se uită la om cu atenție: avea fața suptă, buzele negre, dar ochii strălumiți de-o convingere ajunsă aproape încăpățănare. Și deodată se-ntoarse către Dascălu:

— Auzi?... Asta-i adevărul! Ascultă-l și bagă-l bine în cap! Viața e un război!... De ce trebuie eu să fiu sentimental față de judecătorul care...

Și nu mai spuse ce. Era mulțumit. Depășise sentimentalismul care-l făcuse mai înainte să-ncerce un regret față de modul cum se purtase. Acum era cinic. Îi vorbea lui Costică aspru, ca și cum s-ar fi răzbunat pe el pentru că încercase să-l facă să-i pară rău. Era cinic și-ar fi fost în stare să povestească și unele amănunte din întâlnirile lui cu nevasta judecătorului.

Rămase privind-și profilul în geamul ușii; totul dovedea ascendență: genele și sprâncenele arcuite-n sus, vârful nasului având un ușor avânt, bărbia bine pronunțată. Numai buza de jos, spre a sublinia toate acestea, parcă, era răsfrântă invers, cu vanitate.

11

Când ajunse Constant la Vorobievi, aproape toate lucrurile din casă erau împachetate.

Coborâse de la internat pe o stradă îngustă, cu pantă mare, una dintre străzile acelea de specific peisaj constănțean, dintre ale cărei case înghesuite privirea îți scapă deodată spre largul mării. Și se opri la ușa aceea scorojită și înaltă a casei înguste, care, la primul etaj, avea două bovindouri pântecoase ca două abcese.

Un sunet găjâit de sonerie, zgomot de pași supli, femeiești, pe scări, zornăit de chei și de zăvoare trase și:

— Constant! Ce mare și chipeș te-ai făcut!... Bine-ai venit... Adică „bine-ai venit, că noi plecăm”...

Sofia Vladimirova îl privea bucuroasă, cu ochii ei mari și nostalgici.

— Am venit numai să vă salut și să transmit complimente de la unchiul; n-am să stau, nu vreau să vă deranjez...

— Constant!... Sofia luă drept supărare tonul grav, politicoș și incolor pe Care Constant îl învățase de la domnii bine din filme. Ce-i cu tine că ești atât de înțepat?... Ți-am spus că plecăm, adică plecăm din țară, nu că plecăm acum și ne incomodează vizita ta!...

Și, bucuroasă că găsisese, în sfârșit, un confident, îl trase în vestibulul din capul scărilor și-i spuse pe nerăsuflăte:

— Au înnebunit. De când au auzit de război au început să împacheteze; tata s-a dus și-a vizat pașapoartele... Plecăm. A hotărât să plecăm. M-am certat cu el. Eu unde să plec?... Eu, aici... Și nu mai continuă ci conchise furioasă: Dar el e un dictator. A hotărât, a început să împacheteze și la orice întrebare nu face decât să repete ce-a hotărât... Constant, ce naiba-i cu războiul ăsta?... Ce ne trebuie nouă războiul ăsta?!... Ah, Constant, și de-ai ști ce sezon frumos am avut!... Ce splendoare, ce distracții!... Toată vremea am fost c-un grup de balerini. Niște nebuni și jumătate!... Iar acum, deodată, războiul. Și hotărârea asta stupidă a tatii... Constant...

Constant simțea mirosul cald și învăluitoare al trupului ei maturizat. Șuvițele părului ei îi atingeau obrazul, fierbințele răsufării ei îl ajungea și-l tulbura. Pentru prima dată se simți bărbat în fața ființei acesteia, care în anii trecuți îl intimidă. Nu mai conta că Sofia avea vreo

douăzeci și patru de ani și toată lumea știa că trăise o mare dragoste culminând cu o mare decepție. Acum erau egali; bărbat și femeie. Iar el simțea cum ar fi vrut să-i atingă mâna cu degete fine, moi, apoi să-i cuprindă mijlocul și, așa cum era îmbrăcată, în capotul acela roșu aprins, s-o răpească pornind cu ea pe stradă. Să apară în fața ei drept cel ce-o salvează de tirania lui Vladimir Vladimirovici și s-o poarte în goană până la nisipurile plajei, unde pașii să li se împleticească și ei, cu respirațiile întretăiate, să cadă unul în brațele celuilalt.

— Constant, ce-i cu tine? De ce mă privești așa?...

— Te prinde de minune acest capot rouge-cardinal!...

— Constant, ești foarte drăguț! Vai, îmi pare atât de rău; cine știe unde plecăm, poate că n-am să te mai văd niciodată!

Simțea și ea, desigur, că diferența dintre ei se ștersese. Constant nu mai era doar un plăcut partener de discuție. Iar bucuria Sofiei era sinceră, cu toate că avea și ceva nostalgic. Ceva din modul ei nostalgic, de față melancolică, inteligentă și sentimentală, pentru care viața era un fel de continuă așteptare. Pesemne că tocmai această vacanță fusese mai generoasă cu ea. Și, deodată, în locul jocului de pe plajă, alături de niște prieteni plăcuți care i-au mai alungat nostalgiile, — războiul, hotărîrea nestrămutată a unui tată încăpățânat...

Constant își dădea seama de toate acestea. I se făcu milă de ea, o mângâie:

— Biata de tine!

În mod evident, fetei îi făcu bine acea mângâiere!... Se lipi de el recunoscătoare; și el vibră. I se părea, în clipa aceea, că pentru Sofia el putea să nu fie un simplu capriciu. Simțea cum se răscolesc în el toate gândurile și toate visurile de puber care-o admirase tăcut și neîndrăzneț pe prietena sa mai mare, simți că și ea ar putea să însemne pentru el mult mai mult decât un simplu capriciu.

Și, tocmai acest sentiment adânc, răscolitor, intuiția că femeia pe care el o admirase din adolescență avea acum nevoie de dragostea lui, îl făcu să nu mai poată fi ca în urmă cu câteva minute, adică să nu mai simtă acel impuls de-a o smulge de-acolo, și de-a alerga cu ea pe plajă. O întrebă grav:

— Și chiar plecați, Sofia?

Ea îl privi nedumerită, neputincioasă. Cu atât mai frumoasă cu cât pe fața ei bronzată, sub părul decolorat de soare, se așeza acea nedumerită tristețe.

— Ce să fac, Constant?... Dacă ei au hotărât așa!...

Constant nu mai spuse nimic. Cu pași grei, începu să urce scara scârțâitoare de lemn, spre camerele de sus, unde se auzeau bufnind baloturile și mobilele. Da; începu să urce scara aceea care avea atâtea semnificații pentru el...

12

În primul rând, era scara pe care o urcase de atâtea ori cu plăcere, venind spre singura atmosferă mai familială, el, orfanul care-și petrecea toată săptămâna în răceala internatului. Unchiul său îl rugase pe Vladimir Vladimirovici să aibă grijă de băiat. Și Vladimir Vladimirovici se achita solemn de această îndatorire. Oarecum pedant, își arăta cavalerismul, noblețea și respectul cuvântului dat. Pentru că, în primii ani ai emigrației sale, Vladimir Vladimirovici fusese inițiat de invalid în acea posibilitate de câștig cu care-și ducea traiul și astăzi — ținerea la zi a conturilor negustorilor. Vladimir Vladimirovici putuse astfel să-și asigure un venit modest, iar cu aurul și bijuteriile pe care le avea, își aranjase casa asta urâcioasă, cumpărând, după gustul său, cel mai incomod și mai mohorât mobilier.

În al doilea rând, era scara pe care, în ultimii ani, o urca mânat de nervozitatea și plăcerea de-a o vedea pe Sofia, de-a încinge cu ea discuții mai mult decât amicale și de-a pleca întotdeauna cu încrederea că, pe măsură ce trece timpul, el nu mai înseamnă pentru ea doar puștiul cu care îi place să discute.

Iar acum era scara pe care el o urca triumfător, având satisfacția că, într-adevăr, timpul îi dăduse câștig de cauză. Era atât de bucuros, atât de mândru de sine! Chiar uită că era însoțit de Sofia. Vedea lucrurile așa cum le visase odinioară: Aștepta să ajungă la capătul scării întortocheate și întunecoase, să deschidă ușa cu gemulețe mici de cristal și s-o găsească pe ea, tronând cu blonzile-i cozi princiare, lângă pianul negru. El s-o privească, ea să se intimideze, coronița cozilor să i se desfacă, iar în locul atotștiutoarei, a dominantei Sofia, să apară o fetiță fâstăcită, beată de emoție. Și să scape mâna pe pian, scoțând câteva prelungi și dezordonate sunete...

Într-adevăr, abia puse mâna pe clanță și, din măruntaiele pianului ieși o amestecătură de sunete. Tristul peisaj al holului în care erau trântite claie peste grămadă lucruri

împachetate îl trezi la realitate: Nu se va întâmpla niciodată așa cum visa el. Tocmai acum, tocmai când el împreună cu aliatul său timpul învinseseră, Sofia pleca.

— Constant!... Ci mari ti-ai făcut!

Doamna Vorobiev îl primi bucuroasă întinzându-i, să i-o sărute, pernuța de grăsime de deasupra mâinii.

— Ci faci unchiu? cum si simti?... Ci zici di război?... Oi boje, iar război!...

— Iar război, da! Iar război!... Ce te plângi?... E războiul care o să ne ducă înapoi!...

Vladimir Vladimirovici apăru în cadrul unei uși, cu mânecile suflecate, cu ochelarii pe nas. Nu admitea alte idei și alte păreri decât ale sale și venea prompt să facă precizarea necesară.

— Bine-ai venit, Constant, îi spuse el în treacăt; și, iarăși alor săi: Știu eu ce spun: e războiul care ne duce înapoi, chiar dacă Hitler a semnat pactul cu Stalin!...

— Și-atunci de ce-ai luat viză pentru Germania, de ce ne mutăm mai înspre apus, dacă zici că mergem înapoi?...

Glasul Sofiei sunase răutăcios. Vladimir Vladimirovici își măsura furios fiica:

— Știu eu ce spun și ce fac!...

— Eu nu plec nicăieri!... spuse disprețuitoare Sofia. Și deodată supărată: Ce-i asta?... Mi-ați mutat și pianul! Vreți să-mi luați și pianul!

— Sofia, nu supăra pi papașa!

— Lasă, mamă, am și eu dreptul să-mi hotărâsc soarta!

— Da?... Vladimir Vladimirovici veni furios spre ea: Tu să ți-o hotărăști?... Capul hotărăște, adică eu. Și eu n-am să te las aici. A început războiul și suntem prea aproape de bolșevici, înțelegi?...

— Păi, parcă ziceai că mergem noi înapoi!...

Vladimir Vladimirovici o fulgeră prin ochelari:

— Mergem! Știu eu când o să mergem!... Deocamdată ne retragem în Germania; când se lămuresc lucrurile, mergem...

— Și dacă nu se lămuresc lucrurile?

— Sofia!

Dar Sofia avea o deosebită plăcere să-i facă-n ciudă și să-i calce pe nervi. Cu atât mai mult, cu cât știa că, până la urmă, tot trebuia să facă așa cum voia el. De aceea nu se reținea de la a-i spune totul. Măcar cu satisfacția asta să rămână.

Noroc de Andriușa. Acesta, văzându-și prietenul, exclamă: „Constant!“ și-ncepu să sară peste baloturi, peste mobilele răsturnate. Era un puștan de nouă ani, blond, pistruiat, fruct târziu al dragostei de mult stinse din familia Vorobievilor. Gurile rele chiar glumeau din pricina diferenței de cincisprezece ani dintre el și soră-sa, iar Sofia îi spunea „Nepusă- masă”, în sensul neprevăzutei lui apariții pe această lume. Băiatul era cam slăbuț, dar foarte vioi; și ținea la Constant pentru că acesta îl lua în serios:

— Constant!... Ce bine-mi pare c-ai venit!... Nu-i așa că-i simpatică harababura asta de la noi?... O să mergem mult cu trenul... Teribil!... Nu mergi și tu cu noi, Constant?... Dacă ai fi și tu, am putea face tot felul de trăsni!

Vladimir Vladimirovici profită de apariția puștiului, care făcuse să înceteze discuția cu Sofia. Îl privi pe Constant grav și-i spuse:

— Vrei să vii până la mine în cabinet...

Când rostea „cabinet“, Vladimir Vladimirovici căpăta de două ori mai multă prestanță. Prea precis nu știa nimeni ce scop practic se putea atribui camerei aceleia cu mobilier și mai greoi, și mai urât decât în tot restul casei. Dar, având în vedere că un om cu pretenții nobiliare ca el trebuia să-și trăiască viața într-un anumit protocol, în toate locurile mai mult sau mai puțin sigure unde se stabilise fugind de revoluție, Vorobiev avusese în primul rând grija să-și amenajeze un asemenea „cabinet“. A avea acolo, în afara mobilierului aceluia cu multe încrustări, poza în medalion a unui bunic de-al său, o cartotecă nu prea mare cu diverse documente și chitanțe de pe vremuri ale moșiilor sale din Rusia, pe care le răsfoia întotdeauna cu deosebită religiozitate și o colecție de ziare din Sankt Petersburg, apărute în 1915 și 1916, pe care le tot citea și le tot relua cu mâna omului avid de-a afla noi vești. Pentru că alt motiv nu avea să se închidă în cabinet. Profesiunile sale actuale — ținerea conturilor diverșilor negustori și unele mărunte speculații de bursă — nu se prea puteau practica acolo. Totuși, nu exista satisfacție mai mare pentru el, decât a spune „la mine-n cabinet“, de a chema: „vino în cabinet“ sau de a ordona: „eu am treabă în cabinet, să nu mă deranjeze nimeni...” Constant și Sofia râdeau de toate astea ca de-un joc de copil. La vârsta lor, la dorința lor de frondă, nici nu puteau concepe că ele constituiau trăsăturile reale ale unui mod de viață.

Vladimir Vladimirovici i-o luă înainte lui Constant, îmbracă o haină de alpaca înverzită, își aranjă bărbuța care semăna leit cu cea a țarului Nicolae al II-lea și, ridicându-și ochelarii, deveni un senior mărunțel, plin de prestanță. Traversă apoi încăperea nu prea mare și se-așeză feudal în jilțul biroului de negustor.

— Constant, îi spuse el solemn, noi plecăm. Ne urmăm soarta. Dumnezeu ne supune la mari încercări. Sofia protestează, dar ea nu pricepe ce mare pericol sunt pentru noi bolșevicii. Ea era un copil atunci, nu are de unde să știe. Dar eu, eu i-am văzut prea bine. În o mie nouă sute șaptesprezece am crezut că domnul Kerenski îi va domoli. Am fost speriat, dar mi-am revenit. Și, tocmai când mi-am revenit, ei l-au dat jos și pe Kerenski. Am fugit atunci la Orenburg, la generalul Dutov, dar l-au zdrobit pe Dutov și am fugit tocmai la Omsk, unde l-am proclamat pe Kolceak cârmuitor suprem al Rusiei. Am venit cu amiralul Kolceak până în Urali, dar și acolo au izbucnit bolșevicii și ne-au dat lovituri dinăuntru, pe când armatele lor porneau ofensiva dinafară. În o mie nouă sute nouăsprezece am fugit în Ucraina, în spatele frontului lui Denikin, dar au ajuns bolșevicii și-n Ucraina. Atunci am trecut în Basarabia. Dar, în o mie nouă sute douăzeci și patru i-am simțit ridicând capul la Tatar-Bunar, unde îmi luasem o mică moșioară. N-am mai putut să rabd; am trecut Dunărea și am venit aici... Acum plec și de-aici. Sunt prea aproape de ei... Dumnezeu ne-ncearcă, pînă când ne va duce înapoi, pe pămînturile noastre...

Se ridică în picioare făcându-și niște cruci mari, pravoslavnice. Apoi:

— Eu i-am văzut, Constant; izbucnesc așa, ca niște flăcări din pămînt. Oameni pe care pînă mai ieri i-ai știut supuși și cumsecade se molipsesc de microbul ăsta și deodată-i simți că-ți sunt potrivnici, că vin spre tine... Am hotărât să plec, Constant. Războiul ăsta desigur că-i va distruge. Dar eu i-am văzut cât de mult pot să se zvârcolească... Să te ferești de ei, Constant, asta voiam să-ți spun. Uite, primește amintire de la mine...

Și-i întinse niște cărți mari, legate-n piele, cu titlurile imposibil de descifrat din pricina alfabetului slavon.

— E descrisă aici toată campania împotriva lui Napoleon. Rămâi cu bine, Constant. Aș vrea să te văd la moșia mea de lângă Tula. Să trecem prin cele trei sate... Să vezi cum ni se-nchină oamenii!... Toți îmi știau de frică, dar mă și respectau. Sunt douăzeci de ani de când am trecut ultima dată printre ei, dar mi-i amintesc de parc-ar fi fost ieri!

Constant răspunse solemn stringerii lui de mână și ieși în holul unde Sofia striga:

— Ce-i porcăria asta, de ce mi-ați mutat pianul? Vreau să cânt; vreau să cânt din Rahmaninov. Am să cânt tot ce știu din Rahmaninov. Nu plec nicăieri!...

— Sofia, dă-ți seama; trebuie să strângem covorul, îi spuse Vladimir Vladimirovici reajungând la îndeletnicirile lui, în cămașă, cu mânecile sumese.

— Ce covor? Vreau să cânt. Andrei, dă-te jos de pe pian!

Andriușa sări. Știa toți din casă că nu era de glumit cu capriciile Sofiei. Totuși Andrei îi spuse:

— Cum, Sofia, tu nu vrei să mergem cu trenul?... O să călătorim două-trei zile cu trenul!

Și-ncepu să alerge prin casă.

— Am spus: nu plec nicăieri!

— Sofia! - prin lentilele ochelarilor, ochii lui Vladimir Vladimirovici împrășcau ură... Sofia, parcă n-ai fi fată de nobil rus!...

Sofia îl privi cu ironie. Apoi i-o trânti:

— Nici nu sunt; n-am fost în viața mea! Sunt fata unui biet slujbaș din România. Ce viață mai amărâtă decât asta crezi c-am să pot duce?!... Eu muncesc. De dat lecții la pian și de pictat mătăsuri găsesc sub orice regim...

Ambiția, vanitatea o urăteau. Constant remarcă asta cu groază. Nu era în stare să-i spună un cuvânt. O văzu cum se-așează trufașă la pian, cum îl deschide și cum, răzbunătoare, degetele ei chinuiesc clapele, făcând să năvălească în întreaga casă furtuna unor note puternice.

Nu mai erai în stare să constăți nimic altceva. Allegro-ul lui Rahmaninov pusese stăpânire pe toată casa, poate pe tot cartierul, pe tot orașul. Sofia își dovedea prezența din plin.

— Sofia, Sofia, ah, urechile noastre!...

Dar ea nu se sinchisea. Se răzbuna. Știa că, la urma urmei, tot cum voia Vladimir Vladimirovici trebuia să facă. Și, până atunci, se răzbuna cum putea.

Constant o mai privi o vreme. Cu cozile blonde răsucite-n jurul capului, cu profilul ei impunător proiectat pe lacul negru al pianului, era iarăși acea Sofie care-l domina și-l covârșea.

O privi ca pe-un obiect pierdut. Ajunsese prea târziu. Nu mai era nimic de făcut. Și-l cuprinse o enormă mâhnire amestecată cu sentimentul unei categorice ratări. Rosti în fugă:

— Atunci nu-mi iau la revedere; am să vin la gară.

O zbughi pe scări.

Nu mai era nimic de făcut. Era sigur că nu se va duce nici la gară.

— Constant!... Ai plecat, Constant?...

Sofia alergă după el, dar era prea târziu. Constant urca pe undeva strada aceea în pantă, încercând sentimentul că avea de-a face cu asemenea vremuri, asemenea zile, încât

trebuia să-și zdrobească în suflet tot ce se chema simțire. Nu avusese timp nici să răspundă afectivității unchiului, cu toate că ar fi simțit nevoia, nici să se bucure de drepturile pe care le câpătase în fața Sofiei, cu toate că dorise asta atât de mult. La vârsta lui i se mai părea că, putând să evite un sentiment mai profund, omul e-n câștig, nu se complică, se păstrează tare în fața celorlalți. Și, din pricina asta, nu regreta prea mult.

Sofia regreta mai mult decât el. Urcă într-o implacabilă tristețe scara, se așeză din nou pe taburet și începu o melodie în care ciocănelele pianului abia dacă mângâiau în trecut corzile.

.....

.....

Constant a crezut că-i face un serviciu lui Pavelescu, a cărui ascensiune în conducerea treburilor organizației Bucureștiului era evidentă, atunci când a recunoscut că folosește mijloace diplomatice în acea importantă circumscripție electorală care cuprindea Capitala și mai multe comune suburbane de pe lina de centură. Era bucuros că își putea arăta calitățile de om care se înțelege cu toți făcându-se ascultat, care știa prin această tactică să câștige pentru partidul său poziții importante în acțiunile campaniei electorale nu numai printre studenți și profesori, ci la nivelul marelui municipiu unde se confrunta cu mulți dintre versații politicieni ai opoziției. Priceperea lui de a-i atrage pe oamenii importanți și a ști să dialogheze cu ei, modul lui rațional de a urmări un interes prin inteligență și nu prin înfruntare răutăcioasă, reacțiile sale plăcute, de minte sclipitoare, îl făcuseră să fie apreciat chiar și de candidații liberali sau țărăniști, care-l preferau ca partener de dialog. Priceperea lui Constant de a se înțelege cu oricine și, la nivelul importantului electorat al Bucureștilor stabilise un dialog civilizată cu adversarii politici, aducea astfel servicii nu numai lui Pavelescu personal, care câștiga teren când îl lua pe el ca mediator, ci chiar intereselor partidului în ansamblul lor. Fapt pentru care chiar și-a permis să prezinte mai multe sugestii personale:

Eu înțeleg, tovarășe Pavelescu...

— Tu să nu înțelegi nimic; tu să execuți ordinele. Tu să aplici linia partidului așa cum ți-o dau eu!... – i se răspunsese încă înainte de a se ști ce voia să spună, fapt pentru care el a făcut greșeala să insiste:

— Tovarășe Pavelescu, m-am angajat să aduc succes pentru candidații Blocului. Vă asigur că îmi pun toată priceperea politică în joc.

— Poți să ți-o pui, dar dacă asta-i pricepere politică burgheză, nu ne interesează. Partidul are alte principii.

— Păi, dacă aveți impresia că nu le știm, spuneți-ne care sunt acelea, ca să ni le însușim.

— Să ți le spun?!... Băăă, principiile partidului trebuie să ne fie înscrise în sânge. Ele vin din intransigeța luptei de clasă, din laptele muncitoresc revoluționar pe care l-ai supt sau nu l-ai supt; și nu din vreo teorie burgheză! Dacă nu știi care sunt principiile, ai să le vezi tu; fii sigur că ai să le vezi când le vom pune noi în practică!... – amenință acela ca și cum știa el ceva și nu permitea nimănui să miște-n front.

— Eu, tovarășe Pavelescu...

— Nici un “tu”. Tu nu exiști decât ca slujitor al partidului! ’Nțeles?!

— Dacă-i ordin, cu plăcere – își permise Constant exprimarea rezerveștilor de pe front, ceea ce făcu din Pavelescu un val de furie:

— Ordin e să nu mai stai bot în bot cu candidatul liberal... și să nu o faci pe camaradul de arme cu cel al țărăniștilor, că te văd tovarășii tăi care te reclamă la mine. Ai un dosar întreg de reclamații.

— Cred că sunt turnătorii, tovarășe Pavelescu. Dacă-mi erau într-adevăr tovarășii, mi-o spuneau direct. Astea sunt lucrături: să mergi cu informarea.

— Lucrături? Asta e practica în partidul nostru, domnule Constant Hagi: Partidul să fie informat; fiecare membru să fie credincios și să informeze. E o datorie să informezi chiar dacă e vorba de mama ta!... Cunoști povestea sovietică a copilului erou care, informând partidul, a salvat situația într-un sabotaj pe care-l pregăteau chiar părinții lui?! ... Asta e dăruire revoluționară!

Constant nu comentă. Înghiți în sec chiar dacă în sine-i, nemulțumit și de faptul că are deja un dosar cu reclamații la adresa lui, l-ar fi contrazis făcând și o rimă: “ba asta-i turnătorie ordinară!”... Nu comentă, nu-și manifestă sentimentele față de paranoia dictatorială a celui care-i era șef. Și, mai mult preț punând pe faptul că parvenirea lui depindea de acela, în loc de a riposta, sublinie doar meritele intenției sale față de politica partidului:

— Eu am informat că vreau să duc tratative cu toate partidele; tocmai ca să existe o competiție cinstită în care noi să triumfăm; tocmai ca să subliniem superioritatea politicii noastre.

— Fleacuri! – îl puse la punct Pavelescu, suficient ca de obicei, insensibil la toată tabla de șah pe care Constant desena tot mai atent o strategie de înaintare. Ca un urs ce dă nesimțitor cu laba răsturnând toate piesele așezate cu migală. Și, totuși parcă știind el

ceva ce-l avantaja: Superioritatea politicii noastre ne-o dau, bă, tancurile sovietice care sunt în țară!

— Da, dar și ei și ceilalți aliați, ne cer să ducem tratative. Ați văzut că, la nivel înalt; l-au readus și pe rege care nu mai face grevă și acceptă tratative... – Și adăugă, cu știința lui de a se folosi de sensibilitățile oricui: Eu sunt sincer cu partidul, tovarășe Pavelescu...

— Ar fi bine să fii! – amenință mai moale acela – că eu te-am promovat și dacă se dovedește altceva, mă sancționează și pe mine!

— Nu se va dovedi nimic altceva, tovarășe Pavelescu – își continuă Constant știuta tactică – eu am învățat multe de la dumneavoastră...

— Da?... Și cum pui în valoare? – perseveră acela în neîncredere jucându-și rolul de politruc ce obține întotdeauna mai mult arătându-se nemulțumit.

— Păi, uitați-vă: Așa. Vă sunt folositor... Lupt pentru folosul nostru electoral, vreau să zic, la asemenea tratative.

— Tratative?! – urlă contrariat Pavelescu în toate reflexele lui agresive, pentru a deveni, totuși, mai domol, parcă acceptând unele rațiuni pentru care, de fapt, îl și promovase pe Constant: Să le ia dracu de tratative, că așa mi se spune de când a început Conferința de pace de la Paris!...

— Vedeți! Deci și alți tovarășii sunt de acord că... – exultă Constant confirmându-i-se că strategia sa aducea servicii, deci îi consolida poziția în partid. Dar greu obținu o mărturisire de la animalul acela agresiv:

— De asta te-am luat pe tine. Te-am promovat peste capul altora fiindcă eu sunt disciplinat și partidul spune că, în etapa asta, avem nevoie de tratative!... Tu știi – recunosc el și mai greu că avea nevoie exact de calitățile carieriste pentru care se pregătise Constant – ... știi să-i gâdili pe burghezi cu șmecheria de a specula lucrurile...

— Deci vă sunt folositor! – se bucură Constant urmărindu-și și el rolul; și, cu priceperea versată de a lovi acolo unde era sensibil celălalt, recunoscând cinstit în sinea sa că nu trebuia să-și facă scrupule, aproape că recită cu entuziasm:

— Eu, asta vreau, tovarășe Pavelescu: să vă fiu folositor dumneavoastră și cauzei!
Însă, parcă fiindu-i ciudă că era obligat la compromisuri din astea când el ar fi vrut să-i rezolve pe burghezi tăios-revoluționar și nu cu tratativele lui Constant,

Pavelescu își revărsă asupra lui plăcerea de a amenința mușcând cuvintele cu accentul acela nefiresc:

—...Dar băăă, dac-o dai în bară, bă, sau dacă trișezi, băăă, e vai de mama ta. Te fac oscioare!

Era un om rău, răzbunător sau chinuit de cine știe ce complexe. Se spunea despre el că și bea mult, dar nu oriunde. Când se ducea în cantonamentele rușilor, unde avea niște prieteni cu care venise de pe front și bea acolo cu ei. Lăsa vorbă că se duce la dentist și doar șoferul știa de unde să-l ia dacă era căutat de superiori. Era și ăsta un mod de a fi zbir, chiar acoperindu-și setea ce-l trăgea într-acolo cu replici de genul “Trebuie să-mi tratez dantura pe care mi-a distrus-o burghezia!”.

Modul acesta de suspiciune continuă, amestecată cu perfidie, șmecherie golănească și principiul “Pumnul face legea”, se purta cu mândrie printre activiști, ca o armă dată de partid, iar învățăturile unchiului Pantelimon deveneau foarte folositoare pentru calea pe care pornise Constant. Așa că, pricepând acest motiv al siguranței de sine prin pumnul cu care te putea strânge de gât, nici el nu se jena să-și aplice exact tactica flatându-și șeful fără a-i mai fi jenă de cei din jur, oameni fie foarte slugarnici fie foarte duri, de o teapă cu el în materie de carierism:

— N-o să mă faceți oscioare, tovarășe Pavelescu, ci o să vedeți că sunt cel mai de încredere... Fiindcă eu aplic linia partidului în aceste tratative, tovarășe Pavelescu.

Rânjind cariat, acela nu se sfii să scuipe. Dar, de data asta nu respingător, nu în sens de refuz, ci doar ca o exclamație a omului satisfăcut de raționamentele sale și de supușenia pe care o simțea la celălalt:

— Ptiu!...Tratative!... Fă-le tratative tovarășilor, cât vor! De asta te-am luat lângă mine. Dar tu, bagă de seamă: Io sunt revoluționar de profesie și-mi bag aia în tratative!... Lupta de clasă!... Asta aplici adversarului politic. L-ai citit pe tovarășul Stalin?

— Ba chiar i-am pus și pe ei să-l citească; pe adversarii noștri!

— I-ai pus să citească?

— Da – se lăudă el fără să-și dea seama că iarăși o scrântise – le-am demonstrat că ei combat la noi lucruri neadevărate și le-am cerut, ca de la intelectual la intelectual, să ne duelăm în principii bine cunoscute și nu în supoziții.

— Ca de la intelectual la intelectual?

— Exact. Am făcut apel la rațiunea lor.

Concluzia sună plină de dispreț; nu mai era strigată nemulțumit, ci venea cu voce joasă, amenințătoare:

— Dacă nu termini cu tâmpenia asta “ca de la intelectual la intelectual”, să știi că riști să fii dat afară din partid!... La noi, rațiunea e numai de la muncitor la muncitor. ’Nțeles?!... Iar principiul nostru e să nu avem încredere în nimeni; nici în mama! – își repetă acela cu mândrie cinismul care, altă dată chiar i-ar fi plăcut lui Constant.

Dar își dădea seama că lui i-ar fi plăcut ca un joc de inteligență, sau ca o competiție; în vreme ce brutalitatea șefului său, avea în ea ceva dictatorial, sângeros chiar. Ca gestul animalului cu tabla de șah; fără vreo simțire sau vreo legătură cu condiția umană:

— Facem propagandă în mediul studentesc și în mediul universitar, tovarășe Pavelescu; o abordare intelectuală ne aduce câștig de cauză.

— Ce vorbești, mă? – se ițea ștabul parcă avertizându-l că doar prin ironie îl mai iartă – câți din mediul ăsta crezi tu c-or să te voteze?

— Nu eu sunt important, tovarășe Pavelescu; știu că eu mă aflu pe un loc de sacrificiu: locomotiva care împinge de la urmă...

— Mi-ai mai spus prostia asta care e tot o teorie burgheză; la noi vor câștiga toți! – mușca acela cu dinții înnegriți cuvintele, dându-le un accent bizar, ca și cum ar fi venit dintr-o limbă în care vocalele sunau altfel – eu te-am întrebat ce voturi aduci tu.

— Ca să fim realiști: opt-zece la sută.

— Păi ăsta-i câștig de cauză?! Fii disciplinat și ai să vezi tu cum arată câștigul de cauză! – își împingea marele ștab spre înainte umărul stâng anchilozat, ca și cum i-ar fi amenințat cu el doar pe cei care-i erau simpatici – Băă, n-o să-ți spun acum, dar noi avem o metodă care aduce mult mai mult... Dă-mi exemplu adevărat de câștig!

— Vă dau – îl obliga Constant cu deferența lui săritoare, de băiat respectuos și ascultător – L-am provocat pe candidatul liberal, avocat cunoscut, conferențiar la drept și fost președinte de organizații studentești, căruia i se calculează șanse de cel puțin patruzeci la sută. În dezbateri publice a recunoscut, da, obligat de mine, că, la începuturile lor, liberalii erau denumiți “roșii” și reprezentau stânga. Atunci, am

demonstrat celor din aula plină că liberalli de asta au avut succes. Fiindcă erau de stânga. Dar acum trădează stânga și steagul îl preluăm noi, așa că și voturile sunt ale noastre.

Ar fi vrut să întrebe dacă argumentul său electoral nu era de succes; dar știa lecția și așteptă disciplinat aprecierea. Care veni la modul mușcăturii cu dinți negri a lui Pavelescu:

— Băă, tu nu ești chiar prost, bă!... Pentru ca deodată să se-nfurie și să-ntrebe: Dar cine-i acest liberal care ia patruzeci la sută din voturi, iar tu îi pui la dispoziție învățătura tovarășului Stalin?.. Te-ai întrebat?!

— Este...

— Nu-mi spune mie cine este! – urlă acela – Un burghez împutit, asta este! Un burghez împutit cu voturile lor împutite!... Și făcu un gest ca și cum l-ar fi luat de ciuf: Mă, prostule!... Mă, că până la proba contrarie eu te consider deocamdată prost, nu dușman! Dar la proba contrarie îți rup gâtul, dacă te prind că mai colaborezi cu ăia așa, pentru “relațiile voastre intelectuale”!... Să-ți fie clar: Nu există decât relații de luptă de clasă; iar lupta de clasă se ascute tot mai mult. Noi nu avem de partea noastră decât marea Uniune Sovietică și Armata Roșie care ne stă aici, prin preajmă, ajutându-ne înaintarea cu armele ei!... E clar?!... Armata Roșie a înaintat pe teritoriul nostru și ne-a adus învățătura tovarășului Stalin. Dar ne-adus-o pentru noi, ca să triumfăm noi cu ea, nu ca s-o comentăm cu niște burghezi care n-au cum s-o înțeleagă!

Pavelescu făcu un gest retoric: și mulțumit și convins. Mulțumit pentru că reușise să-și rezume atât de bine toată concepția sa filosofică prin care era un mare activist; și convins că tot ce spusese era de ajuns pentru omenire, că altceva omul nici nu mai trebuia să știe, nici să învețe – după cum își spunea Constant caracterizându-l în forul său secret. Adică doar în sinea sa, fără a-și permite măcar un sunet față de cei care, educați în asemenea principii de partid, erau gata să-l suspecteze și să-l toarne. Știa acum acest imperativ; fiindcă, numai din ce-i spusese Pavelescu, și tot se lămurise definitiv cu predispoziția instigării oamenilor pentru orice fel de turnătorie, de la cele mai mici bârfe până la cele mai nesăbuite acuzații; predispoziție pe care o punea în practică partidul. Ba chiar o impunea public prin învățătura aceea de partid pomenită de Pavelescu, după cum îl ducea mintea lui făcută mai mult din amenințări teroriste decât din gânduri și sentimente...

Cam pe o asemenea cale, uneori permițându-i-se să se gudure mai mult, alteori ordonându-i-se executarea, ajunseră la ziua alegerilor; ziua aceea nenorocită, la finalul căreia, exact cel pentru care fusese bruftuluit, candidatul liberal, avocatul acela stilat și prețios în frazeologie, cu care, iscodindu-se reciproc, stabilise o anumită comunicare polemică, avea să-i dea măsura faptelor.

Din sala unde stăteau să aștepte primele rezultate ale numărării voturilor, fu chemat la Pavelescu. Acesta îi arată un fluturaș cu candidații liberali pe București unde erau subliniate câteva nume:

— Ia vezi, omul tău, cel cu care tu comunicai ca de la intelectual la intelectual, e printre ăștia.

— Este – confirmă Constant urmărind sublinierile.

— Bine; ai să-i poți face un serviciu. Iei mașina mea de jos fiindcă are locuri mai multe – și, făcându-i cu ochiul, cum nu-l mai văzuse vreodată, în vreme ce Constant parcă simțea cum în sine sa sună o alarmă, încercă să pară ștregar: S-au rătăcit băieții în pădurea Băneasa și i-au găsit patrulele de la comandamentul sovietic, așa că n-au mai venit să supravegheze urnele. Așteaptă, sărmanii, de câteva ore să-i scoată cineva; uite, am să telefonez; nu te alarma.

— Nu mă alarmez – bâlbâi Constant cu un presentiment – Dar e o situație... Tocmai în ziua alegerilor... Eu, pentru prestigiul nostru mă gândesc...

— Gândește partidul; tu execuți! – îl puse la punct Pavelescu.

— Mă iertați, m-am speriat că...

— Nu trebuie să te sperii; în toată țara s-a procedat la fel!... Ce să le fac, dacă au plecat băieții de lângă urne și s-au dus la masă?!... Noi din pricina asta am pus gărzi de pază la urne. Nu e vina noastră că ei nu s-au mai putut întoarce. Ai noștri, muncitori modești, au venit cu mâncarea în pachet și au rămas acolo... Nu e vina noastră în nici un fel...

Pavelescu recunoștea monstruoșitatea chiar descriind-o cu satisfacție, mândru de sine.

— Dar eu am văzut regulamentul! – simțea Constant nevoia să rostească un fel de protest în gol.

— Ce regulament?

— Cel cu pauza de masă. În care vin jandarmii și păzesc urnele.

Pavelescu nu-i dădu atenție decât pentru a-și manifesta cinismul:

— Și ce, a spus cineva că n-au venit jandarmii, a făcut cineva vreo reclamație?! – și-i dădu un ghiont aproape amical, ca și cum reușiseră împreună:

— Hai bă, du-te!... N-o să te-ntrebe nimeni cine purta uniforma de jandarmi!... Căcăcioșii ăia au băgat-o pe mânecă. Stau de trei ore sub automatele tovarășilor. Tu ești eliberatorul lor!

— Nu cumva să... - lovit de presimțiri sumbre, eliberatorul bălbâia.

Pavelescu veni înspre el autoritar, cu umărul în poziție specifică și părul căzut spre o tâmplă:

— Nici un “să”!... Au fost avertizați cu ce li se poate întâmpla dacă fac scandal... Și candidații lor și observatorii de la secțiile de votare. Ba, chiar am infiltrat oameni de-ai noștri printre ei...

— Credeți că n-or să se plângă la aliați? – Apucă până la urmă Constant să spună ce bănuia a fi riscant. Dar Pavelescu i-o reteză scurt arătându-i că, în felul lui, făcuse și calculul ăsta:

— Și?!...Crezi c-o să le caut în coarne fiindcă-i susțin anglo-americanii? Pai, bă, Armata Rosie Eliberatoare e mult mai aproape!...Orice scandal vor încerca, se va stinge! Tu nu te bagi în treaba asta; tu te duci în mod colegial, ca un bun contracandidat ce le ești, ceri doar scuze pentru că ai ajuns cu întârziere, nu știi nimic despre ce s-a petrecut cu urnele și le faci marele serviciu de a-i duce direct, cu viteza pentru care îți vor fi recunoscători, la Comisia electorală unde vin rezultatele numărării și fiecare candidat le va putea vedea.

— Sunt de multă vreme?... Când s-a-ntâmpat... Să nu planeze asupra noastră...

— Nu planează nimic. Au fost avertizați, ți-am spus – reveni Pavelescu la a mușca din cuvinte stălcindu-le - Stai pe locul meu din față de unde n-ai cum să vorbești prea mult cu ei. Le spui doar că, de cum ai auzit de încurcătură, ai venit să-i scoți de acolo. Uite, te anunț.

Atunci observă Constant pe birou un telefon de comunicații militare la manivela căruia Pavelescu învârtea. Și-l auzi spunând pe rusește o frază în care dicta pe silabe numele său.

16

S-a executat; dar unica lui șansă a fost că lucrurile se petreceau noaptea, în umbrele copacilor pădurii printre care se aflau barăcile sumbre și posturile de pază ale bivouacurilor soldățești, cu mișcările acelea de noapte ale armelor și militarilor ca o forfotă ascunsă care se petrece în jurul tău, într-o limbă străină, pândindu-te, supraveghindu-te și ascunzându-se de tine. Putuse astfel evita a-și încrucișa privirile cu cei care erau și buimăciți de faptul că scăpau dintre baionetele rusești și indignați pentru a dori să-și manifeste disprețul tăcând demn. Încă de față cu militarii care făceau anumite forme sau identificări, el le-a spus ceva pe întuneric, în sensul că atunci aflase; apoi execută ordinul lui Pavelescu înfundându-se pe scaunul aceuia din față și făcându-se a le respecta tăcerea care apăsa grea între indignarea cu îngrijorare a celor puși pe gânduri de cele ce li se întâmplaseră și indignarea plină de rușine și de sentimentul că era târât într-o hazna care-l făceau pe Constant să clocotească în tăcere.

În tăcere. Rușinea îl obliga la tăcere. Propria lui indignare că, oricât s-ar fi crezut de deștept fusese manipulat într-un asemenea joc grosolan, mai mult de putere animalică decât de inteligență, obliga la tăcere. Tăcu chiar și atunci când îi auzi reconstituind cum ajunseseră în pădure, răpiți și abandonați de taxiul pe care-l luaseră să se-ntoarcă înapoi, la votare și fuseseră imediat arestați de patrula rușilor. Ar fi vrut să aibă amănunte, dar nu întrebă nimic, tocmai pentru a nu intra în vorbă. În minte îl auzea pe Pavelescu liniștindu-l cu un fel de mândrie: “Nu trebuie să te sperii; în toată țara s-a procedat la fel! “... Iar când ajunseră la aripa luminată a tribunalului unde funcționa Comisia electorală ce trebuia să confirme rezultatele votării, când nu se putu abține să nu coboare el repede pentru a le deschide portiera, în vreme ce, după orele sechestrării rusești în necunoscutul pădurii, bucuros să recunoască treptele Palatului de Justiție care le dădea o oarecare garanție, unul spuse ceva în sensul că le putea veni inima la loc intrând sub jurisdicție românească, avocatul îi trecu prin față cu o disprețuitoare expresie de necomunicare, nu-i păsă că el încerca să-i spună ceva și-i ripostă indirect, adresându-se celui care se bucura unde ajunseseră:

— Nu zice hop, că ăștia sunt atât de josnici încât pot să ne ducă la intrarea cu grilaj din spate, care dă direct în arestul tribunalului.

Lui Constant i-a vorbit de abia a doua zi când, frânți, după nopțile nedormite sentimentâlănită față-n față ieșind de la anunțarea rezultatelor. Era vânăt de indignare și apăsător de neputință de a mai face ceva, așa că nu avea starea să remarce tulburarea lui rușinată. Prima dată, amândoi, încercaseră să se ocolească. Dar, fiindcă nu avea cum, avocatul se opri spunând ceea ce fierbea în el:

— Țsta nu e triumf. E jaf. Cu armata aia în spate, puteați să nu mai faceți înscenarea reținerii noastre și să schimbați urnele pe loc!... E jaf - repetă el vânăt de indignare ne primind nici un răspuns de la stana în care se transformase Constant – Și m-ați batjocorit încă o dată: Ce nevoie era să-mi lăsați acei doi la sută? Ca să fie credibilă numărarea, nu?!

Tăcând cu sentimentul de scâră în care se afla, Constant nu îndrăzni să-i spună că și el se întreba același lucru. Ba chiar, auzind în minte aceeași frază a lui Pavelescu, simțind-o cum îi zgâria dureros exact locul acela mic unde mai rămăsese în el puțin cavalerism și demnitate, se întreba în câte și câte locuri din țară avusese loc aceeași provocare amenințătoare alungându-i pe adversari de lângă urnele mistificate. Și simțea nevoia să se batjocorească: “Avea dreptate Pavelescu să nu dea doi bani pe toate jocurile politice pe care eu știam să le fac. Mă credeam îndemânatic iar el n-avea nici o nevoie de vreme ce tot era hotărât să fure”... “Ei asta știu să facă și pe asta erau siguri!” – își mai spuse cu toată sila care-l făcea să țină fruntea în jos, cu vinovăție. Orice cuvânt era de prisos. Nici măcar că-i era rușine, n-ar fi fost crezut. Cu toate că el trăia această rușine cu atât mai mult, cu atât mai răscolitor, cu cât nu-i putea spune aceluia să se ducă din nou acolo, la tabăra eliberatorilor de unde veniseră și camioanele cu urnele care fuseseră schimbate, loc în care, pesemne că la ora aceea, Pavelescu bea cu tovarășii săi de arme în cinstea succesului electoral.

Lucru care i se confirmă pentru că, spre prânzul celei de a doua zile, când totul era parafat și, încărcat cu indignarea pe care nu o avea cui spune, se putea duce acasă, când ieșea fu strigat de un tip cu mutră insinuantă și pufoaică pesemne primită cadou din dotarea ocupanților. Era un personaj care doar mirosea a băutură, deci dăduse numai ceva dușcă fără să-și piardă cumpătul, care veni și-i șopti la ureche “Vă cheamă tovarășul

Pavelescu să cinstim victoria; a spus să luați din activ numai pe cine credeți dumneavoastră că merită.”. Constant căzu pe gânduri:

— Numai cine merită?

— Așa a spus tovarășul.

— Păi spune-i tovarășului că, în primul rând, eu nu merit!...

Apoi, abia, simți nevoia să-și ia măsuri de precauție și adăugă sibilinic:

— Spune-i că nu cred să am vreun merit. E o prea mare victorie ca să am eu vreun merit!... Nu am nici un merit și mă clatin. Se clatină totul cu mine. Mă așteptam – mai preciză el – Dar nu la o victorie de felul ăsta!... Spune-i că e numai și numai meritul dumnealui!

Omul ridică din umeri fără să-și dea seama de ceva. Dar lui Constant îi venea să-l cheme înapoi, să ceară să-i vadă pistolul ascuns sub pufoaică, să i-l ia și să se sinucidă.

Da, asta ar fi vrut în acea clipă: Să se sinucidă, ca să distrugă tot ce învățase în viață până la vârsta împlinită la începutul toamnei, crezându-se deșteptul de pe lume când, ăștia, rezolvau tot ce pentru el însemnau zeci de calcule cu grosolănia labei lor de urs agresiv!

.....
.....

EPILOG

Ca de obicei la adunările de dimineață, unde veneau oameni diferiți, din diferite sectoare și organizații ale Capitalei, în sala aceea lungă de ședințe cu multe rânduri de scaune, se tăcea. Oamenii demonstau mai bine la ora aceea că erau încă o adunătură neomogenă și n-aveau între ei comunicarea prin care să-și spună neapărat ceva. Singurul lucru care-i întrunea acolo era sursa de indicații și de primire de ordine la care fuseseră convocați și pe care o așteptau disciplinat.

Salutau intrând și se-ășezau pe locuri răspândite, care cum apucau; doar vreo doi-trei care veniseră împreună se așezaseră grupat. Majoritatea erau solitari. Fiecare cu ale sale, toropiți încă de îngândurarea de după somn, făcându-și în minte calcule pentru ziua respectivă, răsfoindu-și carnetele din care aveau să citească raportând despre îndeplinirea sarcinilor precedente, citind cel mult vreun ziar sau, pur și simplu, arătând încă de pe acum a-și concentra atenția pentru tovarășii șefi care aveau să le dea sarcini noi.

Spre deosebire de precipitarea cu care oamenii discutau când se strâneau așteptând să înceapă ședințele mai mici, de la alte ore, sau cele care făceau bilanțurile de seară, ședințele de dimineață, începute muncitorește, cu noaptea-n cap, respectau acest ritual, ca și cum, reculegându-se peste noapte, oamenii avuseseră vreme să-și dea seama că formau un aparat în care nu aveau prea mare legătură unul cu altul, că relațiile lor

începeau abia după ce partidul le trasa sarcinile, fiecare fiind o piesă de sine stătătoare ce aștepta să i se dea impulsul de la centru. Nou venitul care intra pe ușă saluta cât mai succint sau cât mai discret și se așeza pe locul de pe care avea să se ridice doar la intrarea șefilor sau șefului ce apărea important, plin de sarcinile pe care avea să le distribuie.

În acest mod, din tăcerea cu care așteptaseră, Constant și Tamara se ridicară în fața suitei, de data asta dezbrăcată de paltoane, din mijlocul căreia, pieptănat și cu o hârtie în mână în locul servietei burduhănoase, Pavelescu se duse direct la pupitrul vorbitorului, grăbit, ca și cum, la modul cum domina el în clădirea aceea, s-ar mai fi putut să i-o ia altul înainte. Și, arătându-și dinții care nu mai erau negri, ci fuseseră îmbrăcați în aur dându-i o agresivitate și mai stranie, începu brutal, ca de la jumătatea frazei:

— Succesele mari le avem, dar ele nu trebuie să ne slăbească vigilența! Ne aflăm într-o luptă în care triumfăm. Am câștigat la alegeri patru sute douăsprezece mandate din patru sute patruzecișopt, ceea ce înseamnă aproape optzeci la sută. Avem majoritatea covârșitoare ca să promovăm atâtea legi muncitorești cât să nu mai crâcnească nimeni. Și totuși, tovarăși, vigilența trebuie sporită. Dușmanul nu doarme. El răsare chiar în rândurile noastre și trebuie stârpit... Da: stâr-pit! – făcu el și gestul ucigaș, ca și cum ar fi vrut să-și demonstreze întreaga voință - Vin direct de la o ședință a Biroului politic unde s-a luat atitudine față de declarația iresponsabilă, dacă nu dușmănoasă, făcută la Cluj de cel căruia îi spunem încă tovarășul ministru Lucrețiu Pătrășcanu. După cum știți, doar au vuit destul ziarele burgheze, el a spus în campania electorală că este în primul rând român și apoi abia comunist... Așa ceva nu se poate, tovarăși; nu e permis! Vă informez că tovarășii din Biroul politic au înfierat această declarație. Se vor lua și alte măsuri... – adăugă el sumbru - ...V-am convocat să vă avertizez că a venit momentul să stârpim!... – Și nu mai spuse ce; lăsă verbul acțiunii în aerfără adresă, ca și cum era vorba de o stârpire generală, la care oricine trebuia să stârpească orice, oricând și oricum. Cuvintele mușcate de dinții lui de aur subliau doar ura cu care trebuia făcut lucrul acesta: Să-stâr-pim!... - și explicând doar prin scadarea ordinului: “Să-se-știe-că-nu-ad-mi-tem-așa-ceva!”... - Își îndreptă apoi spre sală umărul acela în poziție schiloadă, ca o aripă cu care amenința: – Am câștigat alegerile; acum începem să stârpim dușmanul. Lovim fără milă! – arătă pumnul său cu întărătare – Tovarășii au stabilit în Biroul politic comandamentul acestui moment: Nu mai merge cu aliați nesiguri și tovarăși de drum urmărind alte interese. Gata;

trecem la fapte cu lozinca „Cine nu e cu noi, e împotriva noastră”... Treceți la treabă, fiți vigilenți și băgați de seamă: Lupta de clasă se ascute!

— Ieșirea lui îi ridică pe toți într-o tăcere și mai înghețată. Apoi abia oamenii pricepură că instructajul se terminase și începură a se mișca spre ușă.

— Constant îi făcu loc Tamarei să iasă, dar n-o privi. Nu-și permitea s-o privească, fiindcă nu ar fi avut nimic altceva să-i spună, decât ceea ce știa acum prea bine că, amarnic, erau convinși amândoi...

Dacă nu și alții dintre cei care ieșeau în tăcere, comunicând doar cu ei înșiși.

Mult mai târziu aveau să-și dea seama că atunci începuse o epocă în care nu mai puteai comunica decât cu tine însuși. Puțini, foarte puțini oameni aveau șansa lor de a putea comunica unul cu altul la același nivel intelectual.

Iar, din acest motiv, dragostea lor avea ceva dramatic, febril și ciudat. Ca un strigăt care nu ajungea la urechile altora.

Corneliu Leu

Cronologie bibliografică

- 1948 - debut cu nuvele și povestiri în “Flacăra”, “Cuget liber”, “Pagini dobrogene”
- 1950 - „Asiziile și alte povestiri radiofonice”
- 1952 - „Vremea viteazului” - serial de teatru istoric
- 1954 - „Cu toată viteza” - piesă în 3 acte, premieră “Teatru la Microfon”
- 1956 - „Ochiu Dracului” - roman, Editura pentru literatură
- 1957 - „Poveste de iarnă” - primul spectacol de televiziune în direct
- 1958 - „Vârsta de aur” - roman, Editura pentru literatură
- 1958 - „Nopti dobrogene” - povestiri, Editura Tineretului
- 1958 - „Familia” - piesă în 3 acte, cu care se inaugurează teatrul de televiziune
- 1959 - „Sângele și apa” - nuvele, Editura pentru literatură
- 1961 - „Cu mâinile noastre” - reportaje, Editura pentru literatură
- 1962 - „O familie puternică” - roman, Editura Tineretului
- 1963 - „Viitorul al doilea” - nuvelă, Editura Militară
- 1964 - „Puterea” - roman, Editura pentru literatură
- 1965 - „Balade” - povestiri, Editura Tineretului
- 1965 - „A doua dragoste” - 3 acte, premieră Teatrul Constanța și Teatru TV
- 1966 - „Fiara” - piesă în 3 acte, premieră Teatru radiofonic și Teatru TV
- 1967 - „Viața particulară a lui Constant Hagiu” - roman, Ed. Tineretului
- 1967 - înființează postul „Radiovacanța”
- 1968 - „Dreptul la dragoste” - nuvele, Editura pentru literatură
- 1968 - începe realizarea și prezentarea pe parcursul mai multor ani a serialului TV de film de autor „Călătorii romantice”
- 1969 - înființează Editura Eminescu și colecția „Romanul de dragoste”

1970 - „Femeia cu ochi albaștri” - roman, Editura Junimea

1970 - înființează Studioul de filme al televiziunii începând producția primelor seriale românești și a coproducțiilor TV

1971 - „Asediul” - film artistic de lung metraj prod.„Romaniafilm”

1972 - „Femeia fericită” - piesă 3 acte, premieră Teatrul Bacău și Teatru TV

1973 - înființează „Casa de filme nr. 4” devenind producătorul unor filme și mari ecranizări precum:„Cantemir” „Ioanide” „Adevărul și Puterea”, „Mihai Viteazul”, „Actorul și sălbaticii”, „Ciprian Porumbescu” „Țara de piatră”, „Serata”, „Casa de la miezul nopții”, „Cu mâinile curate”, „Felix și Otilia”, „Lumina palidă a durerii”, „Nea Mărin Miliardar”, „Iarba verde de-acasă”, „Alexandra și infernul”, „Scrinul negru”, „Tănase Scatiu”, „Facerea lumii”, „Agentul straniu”, „Imposibila iubire”, „Castelul din Carpați”, etc.

1973 - „Puterea” - roman, ed.II, Editura Eminescu

1974 - „Teatru” - colecția “Rampa”

1974 - „Fata bună din cer” - 3 acte, rev. „Teatrul” și premieră Teatrul Pitești

1975 - apare în „Dicționar de literatură română contemporană”, Editura Albatros

1976 - „Cota 2516” - film artistic de televiziune

1976 - „Această viață sentimentală” - roman, Ed. Cartea Românească

1977 - „Profesorul Demnitate. - piesă în 3 acte, premieră Teatrul Național Craiova și Teatrul TV

1977 - „Femeia cu ochi albaștri” - roman ed. II, Editura Albatros

1977 - „Plângerea lui Dracula” - roman, Ed. Cartea Românească

1978 - „Casa dintre câmpuri” - film, coproducție „Romaniafilm” și TVR

1978 - „Prețul dragostei, al credinței și al urii” - roman, Ed. Cartea Românească

1979 - apare în „Dicționar de literatură română”, Editura Univers

1979 - „Patriarhii” - roman, Ed. Cartea Românească

1979 - „Teatru comentat” - volum antologic, Editura Eminescu

1979 - „Reporter romantic în țară și pe glob” - antologie reportericească Editura Junimea

1979 - apare în “Dicționar cronologic de literatură română”, Ed. științifică și Enciclopedică

1979 - „Baladele pământului natal” - povestiri, Ed. Ion Creanga

1979 - „Romanul unei zile mari” - Editura Albatros

1980 - „Sufletul locului” - piesă în 3 acte, Teatru TV

1980- „Cercul spionilor”- film artistic, producție „România film”

1981 - „Dracula” premieră Teatrul Sibiu

1982 - „Insulele” - roman, Editura Albatros

1983 - „Simboluri” - reportaje, Editura Militară

1983 - „Romanul nopții de februarie” - Editura Militară

1984 - „Romanul unei zile mari” - ed. II, Editura Albatros

1984 - „Rănilor soldaților învingători” - roman Ed. Cartea Românească

1985 - „Romanul unui mare caracter” , Editura Militară

1986 - reînființează, la „Contemporanul” suplimentul “Realitatea ilustrată”

1987 - 1990 - „Faptele, Secolul, Puterea” - trilogie, Editura „Albatros”

1989 - „Romanul unei zile mari” ed.III, Editura Albatros

1990 - înființează Casa de Editură și Producție Audio,Video,Film „Realitatea”, cu publicațiile „Ave”, „Necazul”, „Antologia poeziei creștine”

1990 - înființează Fudația Episcopul Grigorie Leu

1991 - „De groază și de răs” - proze și scenarii, Editura Realitatea

1991 - până azi, înființează rubrica radio săptămânală „Căsuța poștală 33”

1992 - „Poetul ca o floare”. - roman, Editura Realitatea

1992 - 1993 „O țară bogată cu țărani bogați” -reportaj european „Realitatea”

1992 - înființează spectacolele radio - tv. cu public „Cabaret politic”

1993 „Omul succesului” - piesă în 3 acte,Teatrul Național Radiofonic

1994 Anonimul Brâncovenesc - editura „Realitatea”

1994 - până în prezent - „În gura leului” - rubrică moralistă săptămânală în ziarele „Libertatea”, „Ordinea”, „Azi”, „Cronica română”, „Albina” și în emisiunea lunară „Viața ca un spectacol”

1995 - „Drumul spre Damasc” - roman, Editura Eminescu

1995 - devine membru titular al Institutului Internațional Jacques Maritain

1995 - „Democrația locală” - eseuri, Editura Realitatea

1995 - „Hora tranziției”, „Nu trageți în guvern”, „Bomba tranziției”, „Vin alegerile”. - spectacole complexe cu transmisii radio în direct și serial TV

1996 - „Generalul și găinarul” - piesă în 3 acte, Teatrul Național Radiofonic

1996 - „Spionii birocrăți” - roman, Editura Eminescu

1996 - „Noi și Europa”, „S-a schimbat schimbarea” , „Poveste politică de iarnă” - spectacole complexe multimedia cu transmisii în direct

1997 - înființează Consfătuirea Națională a Intelectualilor de la Sate

1997 - „Fiii risipitori ai Europei” - eseuri, Editura Realitatea

1997 - „Dămăroaia Story” - piesă în 3 acte, Teatrul Național Radiofonic

1997 - este printre inițiatori și devine membru fondator al Asociației Europene pentru Educație Pluralistă

1998 - înființează Institutul Național de Personalism

1998 - înființează revista „Pluralitas”

1998 - apare în “International Author’s and Writer’s Who’s Who” - Cambridge

1998 - „Au avut românii norocul unei revoluții?” - eseu, Editura Realitatea

1999 - apare în “Marquis Who’s Who in the World” și în „Cambridge Dictionary of International Biography”

1999 - înființează „Mișcarea pentru Progresul Satului Românesc”

2000 - „Re-introducere în Personalism” - eseuri, Editura Realitatea

2000 - apare în „International Directory of Philosophy and Philosophers” - B. G. State University – Ohio

2000 - „International Man of the year 2000-2001” - Cambridge Biographical Centre

2000 - Inițiază Asociația Fundațiilor pentru Dezvoltare Rurală

2001 - „Iarna iubirii” - roman, Editura Realitatea

2001 - înființează, la 172 de ani de la apariție, noua serie a revistei „Albina”

2001 - „Cartea Episcopilor Cruciați” - Editura Realitatea

2001 - apare în „500 Leaders of Influence”- American Biographical Centre”

2002 - apare în „Enciclopedia on Personalists of the Twentieth Century”

2002 - „Amintiri din Casa Scriitorilor” - volum antologic, Editura Realitatea

2002 - Revista „Albina” devine „Albina românească” publicație a Mișcării pentru Progresul Satului Românesc, cu un program consecvent de dezvoltare socio-economică și integrare europeană a ruralului românesc

2002-„The Islands” - traducere engleză a romanului „Insulele” (apărut în română în 1982) – „Realpublishers”

2002 - până în prezent realizează emisiunea TV „Cafeneaua literară”

2003 - lansează în revista „Pluralitas» ipoteza Personalismului Diacronic și publică „Idee personaliste de actualitate în opera lui C. Rădulescu-Motru”

2003 - apare în „The Coexistence World Initiative Network Partner Directory”

2003 - apare în „Directory of Philosophy Center SUA”

2003 - „Romanul Plângerilor sau Călăul lui Dracula” - roman Ed. „Realitatea»

2003- "Studii, metode si ipoteze de filozofie personalista" , Colectia Personalista

2004 – „În gura leului – sau cronica politică a anilor 1992-2004” – publicistică, pamflete, tablete, Ed. „Realitatea”

2004 - Revista „Albina Românească” împlinește 175 de ani de la apariție, prilej cu care primește Ordinul Meritul Cultural în grad de Mare Ofițer

2004 - Începuturile ziaristicii în România -studii și cursuri, Ed.„Realitatea”

2004 - Album aniversar „175 de ani de presă românească”, transliterări de facsimile și comentarii, Ed. „Realitatea ‘

2005 - lansează conceptul de „Societate Civilă Transnațională”

2005 - „The Novel of a Great Day” - traducere prescurtată în limba engleză a „Romanului unei zile mari” - „Realpublishers”

2007 - cu „Nuvele și Istorii”, începe seria de OPERE DEFINITIVE, urmând volumele de „Romane istorice”, „Teatru”, „Romane contemporane”, „Publicistică”, „Studii”, „Memorii”

2007 - "Societate civila, Meritocrație, Democratie reala" - studii în volum omagial la 75 de ani

2008 - "Duhovnicul diavolului" - piesa în trei acte

2009 - "Despre meritocrație" sau "palide reflexiuni despre meritocrație în umbra deconcertanta a nemeritocrației" - Ed. "Realitatea"

2009 - "Persoana umană și pragmatica dezvoltării durabile" - eseu însoțit de mai multe studii de caz realizate de Gh. Manea - Miscarea pentru progresul Satului Românesc

2010 - "Femeia fie ea regina" - roman, coeditare Ed. "Realitatea" și Ed. "Semne"

2010 - "Afinități electivă", volum de memorii și romanele "Femeia fie ea regina" "Insulele" și "Romanul unei zile mari" apar în "Amazon.Com" în SUA

2010 - "Roma-termini", roman Ed. "Virtual Bing-Bang".

editie on-line www.cartesiarte.ro

Aceasta carte poate fi comandata la adresa :www.corectbooks.com